

Дипломна робота

Тема: Правове регулювання діяльності підприємств з іноземними інвестиціями

План:

Вступ.....	3
1. Загальні положення правового регулювання підприємств з іноземними інвестиціями.....	6
1.1 Поняття підприємств з іноземними інвестиціями та їх роль і місце в економіці держави	6
1.2. Законодавство і принципи регулювання підприємств з іноземними інвестиціями.	21
Висновок до розділу 1	29
2. Державне регулювання підприємств з іноземними інвестиціями.	33
2.1. Органи, уповноважені регулювати ПП та їх роль.....	33
2.2 Порядок створення ПП та регулювання їх діяльності. Спільні підприємства.	37
2.3 Юридична відповідальність за порушення законодавства.	51
Висновок до розділу 2	58
3. Шляхи вдосконалення інвестиційного ринку в Україні та перспективи розвитку.....	61
3.1 Основні проблеми та перспективи розвитку інвестиційного клімату в Україні.....	61
3.2 Гармонізація законодавства та можливі шляхи вдосконалення.....	68
Висновок до розділу 3	73
Висновок	75
Використана література:.....	84

Вступ

Актуальність теми. Загальновідомо, що розмір іноземних інвестицій в економіці держави безпосередньо впливає на рівень життя нації та економіку відповідної країни загалом. Саме тому важливим штрихом до міжнародно-правового портрету кожної країни є ставлення держави та її органів влади до іноземних інвестицій, рівень гарантій інвестиційної діяльності та репатріації отриманих прибутків.

Однак наразі Україна не надає іноземним інвестиціям належного рівня правового захисту. Нестабільне та суперечливе законодавство, корумпована влада, а також низка інших чинників, попри шалений потенціал країни, не дозволяють Україні залучити необхідний обсяг інвестицій для розвитку економіки.

Інвестиційні пріоритети реформування та розвитку здатні забезпечити подальшу динаміку та конкурентоспроможність усієї економіки. Головна проблема інвестиційного розвитку - джерела інвестицій. Внутрішні інвестиційні можливості держави поки що обмежені.

Проблема залучення іноземних інвестицій в економіку України є останнім часом чи не найбільш актуальним питанням розвитку національної економіки. Вона обумовлена перш за все браком внутрішніх капітальних коштів, необхідних для структурної перебудови народногосподарського комплексу.

Вказані обставини роблять актуально важливим і своєчасним наукові і теоретичні дослідження правового регулювання діяльності підприємств з іноземними інвестиціями.

Мета даної роботи. Мета роботи полягає в комплексному теоретичному дослідженні сучасних аспектів правового регулювання діяльності підприємств з іноземними інвестиціями на базі аналізу українського законодавства та судової практики.

Згідно з метою роботи визначені наступні основні завдання дослідження:

- характеристика підприємств з іноземними інвестиціями та їх роль і місце в економіці держави;
- дослідження законодавства і принципів регулювання підприємств з іноземними інвестиціями;
- характеристика органів, уповноважених регулювати ПП та їх ролі;
- провести аналіз порядку створення ПП та регулювання їх діяльності.

Дослідити спільні підприємства.

- дослідити юридичну відповідальність за порушення законодавства.;
- охарактеризувати основні проблеми та перспективи розвитку інвестиційного клімату в Україні;
- провести аналіз гармонізації законодавства та можливі шляхи вдосконалення.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження є правове регулювання діяльності підприємств з іноземними інвестиціями. Предметом дослідження є норми чинного законодавства в яких знаходять своє відображення в регулюванні діяльності підприємств з іноземними інвестиціями.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становить система загальнонаукових і спеціальних методів, принципів та підходів, які є засобами наукового пошуку в арсеналі будь-яких гуманітарних наук.

Наукова новизна одержаних результатів. Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що на базі чинного законодавства України, проведено глибоке і комплексне дослідження проблем, пов'язаних із правовим регулюванням діяльності підприємств з іноземними інвестиціями.

Наукове значення результатів роботи. Незважаючи на те, що з даної теми існують наукові дослідження, вона достатньою мірою не

досліджена, а тому й надалі продовжують залишатися багато дискусійних питань.

Практичне значення отриманих результатів. Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що зроблені висновки і пропозиції щодо розроблення правового регулювання діяльності підприємств з іноземними інвестиціями, визначаються можливі шляхи вдосконалення законодавства та практики його застосування.

Структура роботи. Дипломна робота складається із вступу, загальних висновків, трьох розділів, семи підрозділів, списку використаних джерел.

1. Загальні положення правового регулювання підприємств з іноземними інвестиціями.

1.1 Поняття підприємств з іноземними інвестиціями та їх роль і місце в економіці держави

Щербина В. С. вважає, що домінуюче місце серед суб'єктів господарського права належить такому суб'єктові, як підприємство. Це зумовлено особливими економічними і соціальними функціями підприємства в економічній системі, а саме функціями товаровиробника, який задовольняє суспільні потреби у продукції, роботах та послугах. Тому законодавчий інститут підприємства або господарюючого суб'єкта є центральною частиною системи господарського права України, його правовою основою. Усі основні закони та інші нормативні акти господарського законодавства приймаються виходячи з економічного та правового становища підприємства. [48, с. 119].

Згідно зі ст. 116 ГКУ підприємство, створене відповідно до вимог цього Кодексу, в статутному фонді якого не менш як десять відсотків становить іноземна інвестиція, визнається підприємством з іноземними інвестиціями. Підприємство набуває статусу підприємства з іноземними інвестиціями з дня зарахування іноземної інвестиції на його баланс. Іноземною інвестицією є цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту. Іноземні інвестиції можуть вкладатися в об'єкти, інвестування в які не заборонено законами України. Підприємства з іноземними інвестиціями мають право бути засновниками дочірніх підприємств, створювати філії і представництва на території України і

за її межами з додержанням вимог законодавства України та законодавства відповідних держав. Законом можуть бути визначені галузі господарювання та/або території, в яких встановлюється загальний розмір участі іноземного інвестора, а також території, на яких діяльність підприємств з іноземними інвестиціями обмежується або забороняється, виходячи з вимог забезпечення національної безпеки.

Згідно із ст. 1 ЗУ «Про режим іноземного інвестування» підприємство з іноземними інвестиціями - підприємство (організація) будь-якої організаційно-правової форми, створене відповідно до законодавства України, іноземна інвестиція в статутному фонді якого, за його наявності, становить не менше 10 відсотків. [9, с. 3].

Я вважаю, що підприємствами з іноземними інвестиціями вважаються будь-які підприємства чи організації, створені відповідно до законодавства України, у статутному фонді яких іноземна інвестиція складає не менше десяти відсотків.

Різке нарощування присутності іноземного капіталу в економіці України актуалізувало проблеми впливу підприємств з іноземним капіталом на якість зовнішньоторговельного обороту України та реалізацію позитивного потенціалу вітчизняної економіки в міжнародному співробітництві. Перед державою стоїть завдання спрямувати іноземні інвестиції на вирішення питання включення вітчизняного виробничого та науково-технічного комплексів у міжнародні коопераційні ланцюги, що дозволить ефективно використати існуючі та перспективні конкурентні переваги. [8, с. 19].

Аналіз тенденцій розвитку підприємств з прямими іноземними інвестиціями в Україні у середньостроковій ретроспективі дозволив визначити низку наступних особливостей:

- посилюється вплив підприємств з іноземним капіталом на зовнішньоторговельну динаміку;

- зросла присутність іноземного капіталу у базових експортно-орієнтованих галузях;
- зберігається можливість прояву монопольної поведінки підприємств з іноземним капіталом на окремих сегментах ринку, пов'язаних з експортно-імпортними потоками. Зокрема, це стосується складових енергетичного сектору, пов'язаних з імпортом мінерального палива, продуктів нафтопереробки та постачанням таких товарів як на внутрішній, так і на зовнішні ринки. Володіння блокувальними виробничими потужностями, зокрема, для переробки нафти, дозволяє іноземним власникам більш широко використовувати кон'юнктурні зміни на внутрішньому та зовнішньому ринках всупереч інтересам держави;
- підприємства з іноземним капіталом домінують у торгівлі з європейськими країнами;
- зростає роль підприємств з ПП у формуванні позитивного сальдо зовнішньої товарної торгівлі;
- зберігається низька активність підприємств з іноземним капіталом у формуванні експорту з високою часткою доданої вартості України.

Слабкою є активність іноземного інвестування у машинобудування (обсяги ПП в машинобудування в 2,8 разу менші, ніж у оптову торгівлю, в 1,5 разу менші ніж у фінансову діяльність, в 1,3 разу - ніж в операції з нерухомістю), що може розглядатися як один із чинників зменшення частки продукції машинобудування у структурі експорту до країн, торгівля з якими найбільшою мірою забезпечується підприємствами з іноземним капіталом. [9, с. 3].

Аналіз зазначених тенденцій та умов функціонування підприємств з іноземним капіталом в Україні дозволяє констатувати нереалізованість потенціалу міжнародної кооперації вітчизняної економіки у виробничій сфері. Це гальмує темпи інтеграції вітчизняних виробників у міжнародний поділ праці та обмежує їхню присутність на товарних ринках країн - торговельних партнерів.

Нарощування товарного імпорту та експорту підприємствами з іноземним капіталом забезпечується здебільшого шляхом використання вітчизняних сировини, трудових ресурсів та виробничих потужностей для обслуговування проміжних ланцюгів виробництва високотехнологічної продукції. Цьому сприяють відсутність реальних кроків щодо розробки сучасних технологічних циклів виробництва готової продукції, повільність структурних змін в економіці, низькі внутрішнє інвестування та капіталізація підприємств промисловості. При цьому активно експлуатуються сформовані з участю іноземного капіталу мережі оптового та роздрібно збути, високий рівень прибутковості яких стимулює нарощування імпорту готової продукції.

Крім того, іноземні інвестори активно використовують недосконалість правової бази та слабкість фінансових можливостей вітчизняних виробників для їх залучення у міжнародну кооперацію на непаритетних умовах. Пасивна позиція держави часто веде до неповного виконання приватизаційних зобов'язань; ігнорування національних інтересів у соціальній, екологічній та інших сферах. [17, с. 32].

Загалом, тенденції глобального та внутрішнього економічного розвитку обумовлюватимуть у середньостроковій перспективі зростання ролі підприємств з ПП у формуванні зовнішньої торгівлі України.

В той же час, збереження недосконалості внутрішнього конкурентного середовища та організаційна, технологічна і фінансова слабкість більшості національних виробників формують вагомні виклики забезпеченню сталої та збалансованої зовнішньоторговельної діяльності в Україні з боку іноземних інвесторів. Серед таких викликів:

- нарощування підприємствами з іноземними інвестиціями імпортої товарної експансії, в тому числі - технічно застарілого обладнання та технологій, що загрожує консервацією технологічного відставання вітчизняних виробників, гальмує розробку власних технологій та обладнання; [8, с. 19];

- обмеження виходу та закріплення вітчизняних експортерів на зовнішніх товарних ринках, пов'язані з конкурентним протистоянням компаній, що створюють філіали та дочірні підприємства на території України, поширенням їхніх збутових та сервісних мереж;
- монополізація потужними інвесторами окремих галузей економіки, особливо базових та високоліквідних (енергетика, зв'язок, інформаційні технології тощо), що знижує спроможність держави впливати на умови формування попиту і пропозиції на внутрішньому ринку;
- поширення спекулятивних мотивів вкладання та виведення іноземного капіталу з ринку, в тому числі - вкладеного в контрольні пакети акцій українських підприємств, що підвищуватиме ризики внутрішньої фінансової та валютної стабільності. [17, с. 33].

Зростання рівня відкритості та інтегрованості економіки України у світову господарську систему підвищуватиме як переваги, так і ризики, пов'язані з конкурентними діями підприємств з ПП. Тому стратегія України у цій сфері має будуватися на основі сприяння поширенню позитивного впливу підприємств з ПП на якість зовнішньої торгівлі та нівелювання існуючих та ймовірних негативних ефектів.

За таких умов пріоритетними завданнями державної політики щодо підприємств з іноземним капіталом мають стати:

- перехід від торговельно-посередницького співробітництва у формуванні структури зовнішньоторговельного обороту України до розвитку виробничої кооперації на інноваційній основі. Це дозволить запобігти випереджаючому зростанню імпорту готової продукції внаслідок інвестування у розміщення на території України збутових мереж зарубіжних корпорацій. Головний акцент має бути зроблений на стимулюванні створення нових технологічно та екологічно перспективних виробництв;
- ефективна протидія недобросовісній поведінці підприємств з ПП та потенційних інвесторів, зокрема - спекулятивному характеру

інвестиційної діяльності, зволіканням з технологічною модернізацією виробництва на придбаних підприємствах, спробам недобросовісної конкуренції з іншими українськими компаніями на внутрішньому чи зовнішніх ринках, лобіюванню преференційних умов, які погіршують конкурентні можливості вітчизняних виробників тощо;

- регламентація критичного рівня проникнення іноземного капіталу у стратегічні сектори економіки, обмеження впливу іноземних інвесторів у цих секторах та закріплення за національним капіталом базового рівня у формуванні зовнішньоторговельних потоків. Це, зокрема, стосується нафтового, газового та енергетичного комплексу в т.ч. атомної енергетики, ОПК, фармацевтичної промисловості, транспорту і зв'язку, сільського господарства та харчової промисловості. [77, с. 24].

Зазначене актуалізує потребу розробки та впровадження державної концепції залучення іноземного капіталу в Україну де мають бути визначенні механізми регулювання діяльності підприємств з ПП. Ключовими заходами, що потребують реалізації вже у найближчій перспективі, мають стати:

- перегляд чинної законодавчої бази, що регламентує умови функціонування на внутрішньому ринку України національних підприємств та підприємств з іноземним капіталом з метою встановлення їм рівних конкурентних умов, реалізація виваженої державної політики надання преференцій при здійсненні зовнішньої торгівлі. Критеріями для надання преференцій підприємствам з ПП мають бути: обсяги інвестування та реінвестування у виробництва, які не мають аналогів в Україні; частка продукції, що реалізується на зовнішніх ринках; рівень доданої вартості у ціні продукції, що експортується; науко місткість експортованої продукції тощо;

- впровадження сучасних форм міжнародного консорціумного фінансування стратегічних інвестиційних проектів, насамперед - у сферах високих технологій та розвитку енергетичної, інформаційної,

транспортної інфраструктури. Цьому сприятиме розвиток фондового ринку, кредитних, інвестиційних фондів та інших фінансових інститутів;

- узгодження та координація інституційних інструментів реалізації державної політики, спрямованої на розвиток потенціалу функціонування іноземного капіталу на внутрішньому ринку. Важливо забезпечити належний інформаційний та правовий супровід підприємств з ПП на теренах України, та всебічно, із залученням потенціалу громадських об'єднань підприємців, сприяти налагодженню кооперації між підприємствами з ПП та іншими українськими компаніями;
- поширення інформації щодо існуючого в Україні та її регіонах науково-технологічного і кадрового потенціалу, державна підтримка програм обміну з іншими країнами науково-технічними досягненнями на комерційних засадах з метою залучення в Україну виробництв інноваційної продукції вищих технологічних укладів;
- удосконалення державних механізмів регулювання ціноутворення у зовнішньоекономічній сфері та на внутрішньому ринку. Особлива увага має приділятися контролю над трансфертним ціноутворенням у транснаціональних корпораціях, контролю правильності визначення митної вартості експортно-імпортних потоків, обмеженням можливостей фіктивного експорту та імпорту з метою мінімізації податкових зобов'язань перед українським бюджетом. [8, с. 19].

З одного боку - Росія, з іншого - Європа. З усіх боків України - капітали, що в рази перевищують наші і що постійно рухаються у пошуках найприбутковіших об'єктів для інвестування. Саме тому сподівання вітчизняних підприємств спрямовані саме до іноземних інвестицій. На своїх інвесторів поки що розраховувати не доводиться. Обсяги іноземного інвестування з року в рік збільшуються, переважно через постійний розвиток міжнародних виробництв та глобалізацію інвестиційних потоків. Проте такі вже закони ринку, що частка інвестицій, спрямованих у країни з розвинутою стабільною економікою, у декілька разів перевищує інвестиції у країни з

нестабільним розвитком та перехідною економікою. До останніх можна віднести й Україну. Однак величезний ринок з дешевою робочою силою та порівняно невисокою конкуренцією завжди обіцяв величезні прибутки, привертаючи увагу інвесторів, і як тільки економічні та політичні ризики стають для них прийнятними, вони з готовністю вкладають сюди гроші. Останні тенденції такі, що бажаючих інвестувати у наші вітчизняні підприємства значно побільшало. Основними нормативно-правовими актами, що регулюють правовідносини у галузі інвестування, є Закони України “Про інвестиційну діяльність”, “Про режим іноземного інвестування”, “Про угоди про розподіл продукції”[22, с. 11].

Підприємство набуває статусу підприємства з іноземними інвестиціями із дня зарахування іноземної інвестиції на його баланс. Іноземне інвестування може здійснюватися в різних формах залежно від типу інвестора, його мети та ступеня ризику, на який він готовий. Найпоширенішими формами залучення іноземного капіталу в Україні є:

- створення спільних підприємств;
- заснування дочірніх підприємств чи створення філій;
- укладання ліцензійних угод з вітчизняними фірмами;
- придбання неконтрольних пакетів акцій підприємств-емітентів;
- придбання контрольних пакетів акцій підприємств-емітентів;
- договори про спільну діяльність (залучення українським підприємством іноземного капіталу для реалізації спільних проектів). В основі діяльності спільних підприємств лежить спільне управління компанією. Спільні підприємства утворюються з метою зменшення стартових інвестиційних витрат. Іноземні інвестори з різних країн можуть створити спільні підприємства в третій країні з метою зменшення стартових витрат. Спільні підприємства дають змогу інвесторам підвищити конкурентоспроможність та зайняти більшу нішу на місцевому ринку з меншим підприємницьким ризиком, ніж за прямої купівлі місцевої фірми на аукціоні або створення дочірнього підприємства (філії).

Однак, як засвічує практика, у процесі роботи між партнерами рано чи пізно виникають непорозуміння – в цьому недолік спільних підприємств: механізм вирішення суперечок тут складніший, ніж, приміром, у акціонерного товариства. Створення власних дочірніх підприємств (філій) як варіант вкладання капіталу є найбільш ризикованим і пов'язаним із найбільшими зобов'язаннями з боку іноземного інвестора. Такий варіант, як правило, застосовується в країні, на ринках якої можна досягти найбільшого потенціалу для отримання прибутку (доходу). Як правило, компанія фінансує дочірнє підприємство, поки воно не починає окупуватись. Ліцензійну угоду місцева фірма укладає здебільшого з відповідною транснаціональною корпорацією. Укладення ліцензійної угоди передбачає передачу прав останньої на використання нової технології місцевому підприємству, яке бере на себе відповідальність за маркетинг і виробництво певної продукції. Така угода дає іноземному інвестору можливість виходити на ринок з мінімальним ризиком.

Придбання акцій – найпоширеніший спосіб інвестування. Великі інвестори намагаються контролювати ті підприємства, в які вкладають кошти, купуючи контрольні пакети акцій (50%+1 акція), що дає змогу ухвалювати рішення, або ж, принаймні, блокуючи (25%+1 акція), що дає змогу ці рішення заблокувати. З іншого боку, власники підприємств, що хочуть отримати додаткові інвестиції та не зацікавлені втратити контроль, намагаються не продавати контрольні пакети або «розпорошувати» їх між дрібними інвесторами. Відтак, найбільші шанси на купівлю прибуткового підприємства в іноземних інвесторів з'являються під час приватизації державних підприємств. Іноді для отримання контролю також застосовується скуповування акцій у дрібних акціонерів компаній. Проте це лише у випадку, коли із власниками не вдалося домовитись про ціну. Найчастіше у таких операціях з'являються посередники – фонди з управління активами, що консолідують капітали та вкладають їх у найбільш вигідні проекти. Укладення договору про спільну діяльність передбачає зобов'язання з боку

сторін спільно діяти без створення юридичної особи для досягнення певної мети, що не суперечить законові. Спільна діяльність може здійснюватися на основі об'єднання вкладів учасників. При цьому вкладом учасника вважається все те, що він вносить у спільну діяльність (спільне майно), в тому числі грошові кошти, інше майно, професійні та інші знання, навички та вміння, а також ділова репутація та ділові зв'язки. [9, с. 3].

Слід також зазначити, що на зміст установчих документів підприємства з іноземними інвестиціями та порядок його державної реєстрації поширюються загальні вимоги, встановлені Цивільним і Господарським кодексами України для юридичних осіб та іншими нормативно-правовими актами чинного законодавства України, за винятком випадків, встановлених спеціальним законодавством.

Законодавством України вводиться обмеження у вигляді максимальної частки іноземних інвестицій у статутних фондах ряду юридичних осіб. Іноземні інвестиції підлягають державній реєстрації, порядок і умови якої визначені постановою Кабінету Міністрів України "Про затвердження Положення про порядок державної реєстрації іноземних інвестицій".

Державна реєстрація іноземних інвестицій здійснюється Радою Міністрів Автономної Республіки Крим, обласними, Київською та Севастопольською міськими державними адміністраціями (далі - органи державної реєстрації) протягом трьох робочих днів після їх фактичного внесення.

Для державної реєстрації іноземних інвестицій іноземний інвестор або уповноважена ним в установленому порядку особа подає органу державної реєстрації такі документи:

- інформаційне повідомлення про внесення іноземної інвестиції у трьох примірниках, заповнене за формою і в порядку згідно з додатками N 1 і 2 до цього Положення, з відміткою державної податкової інспекції за місцем здійснення інвестиції про її фактичне внесення;

- документи, що підтверджують форму здійснення іноземної інвестиції (установчі документи, договори (контракти) про виробничу кооперацію, спільне виробництво та інші види спільної інвестиційної діяльності, концесійні договори тощо);
- документи, що підтверджують вартість іноземної інвестиції (відповідно до вимог, визначених статтею 2 Закону України "Про режим іноземного інвестування");
- документ, що свідчить про внесення заявником плати за реєстрацію.

Орган державної реєстрації фіксує дату надходження документів у журналі обліку державної реєстрації внесених іноземних інвестицій, протягом трьох робочих днів починаючи з цієї дати розглядає подані документи і приймає рішення про реєстрацію іноземної інвестиції або про відмову в ній. [17, с. 34].

Форма ведення журналу обліку державної реєстрації внесених іноземних інвестицій встановлюється Мінекономіки.

Державна реєстрація іноземної інвестиції здійснюється шляхом присвоєння інформаційному повідомленню про внесення іноземної інвестиції реєстраційного номера, який на усіх трьох примірниках засвідчується підписом посадової особи та скріплюється печаткою органу державної реєстрації.

Перший примірник інформаційного повідомлення повертається заявникові як підтвердження факту державної реєстрації іноземної інвестиції, другий - надсилається поштовим відправленням Мінфіну в день здійснення реєстрації іноземної інвестиції, третій - залишається в органі, що здійснив її реєстрацію.

Реєстраційний номер інформаційного повідомлення про внесення іноземної інвестиції складається з:

- коду системи позначень адміністративно-територіальних одиниць (СПАТО), до яких належить регіон, де знаходиться орган державної реєстрації, що зареєстрував іноземну інвестицію;
- порядкового номера за видом іноземної інвестиції відповідно до переліку, встановленого пунктом 7 Положення про порядок державної реєстрації іноземних інвестицій;
- порядкового номера за формою внесеної іноземної інвестиції відповідно до переліку, встановленого пунктом 8 Положення про порядок державної реєстрації іноземних інвестицій ;
- порядкового номера реєстрації іноземної інвестиції у журналі обліку державної реєстрації внесених іноземних інвестицій. [88, с. 27].

Складові частини реєстраційного номера відокремлюються одна від одній дефісом.

Порядковий номер за видами іноземних інвестицій визначається відповідно до такого переліку:

- 1) іноземна валюта, що визнається конвертованою Національним банком України;
- 2) валюта України (для реінвестицій);
- 3) будь-яке рухоме і нерухоме майно та пов'язані з ним майнові права;
- 4) акції, облігації, інші цінні папери, а також корпоративні права (права власності на частку (пай) у статутному фонді юридичної особи, створеної відповідно до законодавства України або законодавства інших країн), виражені у конвертованій валюті;
- 5) грошові вимоги та права на вимоги виконання договірних зобов'язань, які гарантовані першокласними банками і вартість яких виражена у конвертованій валюті;
- 6) іноземні інвестиції у вигляді будь-яких прав інтелектуальної власності;

7) права на провадження господарської діяльності, включаючи права на користування надрами та використання природних ресурсів, наданих відповідно до законодавства України або згідно з договорами;

8) інші цінності (майно), які відповідно до законодавства України визнаються іноземними інвестиціями. [17, с. 35].

Порядковий номер за формами іноземних інвестицій визначається відповідно до такого переліку:

1) часткова участь у підприємствах, створюваних спільно з українськими юридичними та фізичними особами, або придбання частки діючих підприємств;

2) створення підприємств, що повністю належать іноземним інвесторам, філій та інших відокремлених підрозділів іноземних юридичних осіб або придбання у власність діючих підприємств повністю;

3) придбання рухомого чи нерухомого майна шляхом прямого одержання майна та майнових комплексів або у вигляді акцій, облігацій та інших цінних паперів;

4) придбання прав користування землею та використання природних ресурсів на території України;

5) придбання інших майнових прав;

6) інші форми іноземних інвестицій, не заборонені законами України, в тому числі без створення юридичної особи на підставі договорів із суб'єктами господарської діяльності України.

Відмова в державній реєстрації іноземних інвестицій можлива лише у разі, коли здійснення цієї інвестиції суперечить законодавству України, або подані документи не відповідають вимогам цього Положення. Відмова з мотивів недоцільності здійснення іноземної інвестиції не допускається.

Відмова у державній реєстрації повинна бути оформлена письмово із зазначенням мотивів і може бути оскаржена у судовому порядку.

Отже, іноземні інвестиції можуть здійснюватися як у формі національної чи іноземної конвертованої НБУ валюти, так і у формі рухомого чи нерухомого майна та пов'язаних з ним майнових прав; акцій, облігацій, інших цінних паперів, а також корпоративних прав, грошових вимог та права на вимоги виконання договірних зобов'язань; будь-яких прав інтелектуальної власності, вартість яких у конвертованій валюті підтверджена згідно з законами (процедурами) країни інвестора або міжнародними торговельними звичаями, а також підтверджена експертною оцінкою в Україні, включаючи легалізовані на території України авторські права, права на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів і послуг, ноу-хау тощо; прав на здійснення господарської діяльності, включаючи права на користування надрами та використання природних ресурсів; інших цінностей відповідно до законодавства України. [17, с. 37].

Значною пільгою для іноземних інвестицій є те, що майно, яке ввозиться в Україну як внесок іноземного інвестора до статутного фонду підприємств з іноземними інвестиціями (крім товарів для реалізації або власного споживання), звільняється від обкладення митом. Проте, не все так однозначно та позитивно, як хотілося б. Іноземне інвестування серед низки переваг має і певні недоліки, головним серед яких, мабуть, є часткова або повна втрата контролю над підприємством з боку українського учасника. З цієї причини вбачається прийнятним інвестиційне співробітництво на підставі договору про спільну діяльність, який не передбачає створення юридичної особи. Інакше кажучи, якщо існує загроза отримання іноземним інвестором монопольного становища в тій чи іншій галузі економіки, то безпечніше обмежитися укладенням договору про спільну діяльність без створення юридичної особи з метою об'єднання капіталів для реалізації конкретних проектів. Проте, якщо проблема монополізації більшою мірою стосується суб'єктів великого бізнесу, то "вливання іноземного капіталу" в малі та середні підприємства може, навпаки, підтримати й окремий бізнес, і економіку загалом. В Україні боротьба за іноземні інвестиції вже

неодноразово ставала підставою для «відкриття» бізнесу, легалізації заробітних плат та реформування підприємств відповідно до стандартів інвесторів. [44, с. 19].

1.2. Законодавство і принципи регулювання підприємств з іноземними інвестиціями.

Я вважаю, за потрібне зазначити нову тенденцію до встановлення пільг для інвесторів у пріоритетних напрямках без диференціації для іноземних інвесторів. Переваги іноземних інвестицій над іншими видами економічної допомоги незаперечні. Вони виступають додатковим джерелом інвестування у вітчизняне виробництво, його модернізацію, розробку та запровадження нових технологій (не збільшуючи при цьому зовнішнього боргу країни, а навіть сприяючи отриманню коштів для його погашення), а також завдяки виробничій та науково-технічній кооперації забезпечують інтеграцію вітчизняної економіки у світову.

Правовий режим іноземного інвестування в Україні регулюється національним законодавством України та міжнародними договорами України, що після їх схвалення Верховною Радою України імплементуються у національне законодавство. [13, с. 21].

Національне законодавство, що визначає правовий режим іноземного інвестування, базується на нормативних актах господарського законодавства. До них відносяться:

- Конституція України, зокрема її положення щодо забезпечення державою соціальної орієнтації економіки України та гарантування захисту прав усіх суб'єктів, в т. ч. права власності, права приватної власності, права громадян на підприємницьку діяльність та ін.;
- Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» від 23 січня 2006 р. щодо порядку випуску та обігу цінних паперів в Україні; [5, с. 3].
- Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18 вересня 1991 р. щодо загальних засад здійснення інвестиційної діяльності в Україні незалежно від її суб'єктів;

- Закон України «Про господарські товариства» від 19 вересня 1991 р. щодо основних засад створення та діяльності цих товариств;
- Закон України «Про промислово-фінансові групи в Україні» від 21 листопада 1995 р, щодо порядку створення та функціонування транснаціональних промислово-фінансових груп в Україні ті інші закони.

Також, до національного законодавство, що визначає правовий режим іноземного інвестування, слід віднести:

- Декрет Кабінету Міністрів України «Про впорядкування діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, створених за участю державних підприємств» від 31 грудня 1992 р. щодо особливості створення та діяльності спільних підприємств, в яких беруть участь державні суб'єкти господарювання;
- Указ Президента України «Про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії» від 19 лютого 1994 р. щодо порядку створення та діяльності інвестиційних фондів та інвестиційних компаній;
- інші нормативні акти, що регулюють основні засади здійснення господарської діяльності в Україні.

Розділ інвестиційного законодавства що визначає режим іноземного інвестування містить нормативні акти, в тій чи іншій мірі спеціально присвячені цьому питанню. До них належать:

- Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19 березня 1996 р. , що визначає особливості режиму іноземного інвестування на території України; [9, с. 2].
- Закон України “Про інноваційну діяльність” від 04.07.2002.;
- Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.1991., який визначає іноземне інвестування як різновид зовнішньоекономічної діяльності та встановлює особливості, принципи та форми здійснення останньої;

- Закон України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» від 13 жовтня 1992 р., що визначає правові засади створення та функціонування таких зон;
- Митний кодекс України від 11.07.2002 р., що визначає порядок обкладення митом валютних та майнових цінностей, які ввозяться в Україну, в т. ч. товари, що ввозяться іноземним інвестором для реалізації чи власного споживання;
- Закон України «Про операції з давальницькою сировиною в зовнішньоекономічних відносинах» від 15 вересня 1995 р., що визначає особливості здійснення таких операцій на території України;
- Указ Президента України «Про Консультативну раду з питань іноземних інвестицій в Україні» від 11 травня 1997 р.;
- Постанова Кабінету Міністрів України «Про порядок видачі, обліку і погашення векселів, виданих під час ввезення в Україну майна як внеску іноземного інвестора до статутного фонду підприємства з іноземними інвестиціями, а також за договорами (контрактами) про спільну інвестиційну діяльність, та сплати ввізного мита у разі відчуження цього майна» від 7 серпня 1996 р. та інші.

Також дуже важливим правовим джерелом є міжнародні договори, заключені Україною з багатьма країнами, передусім це двосторонні договори про сприяння та захист інвестицій, чи про усунення подвійного оподаткування. Менше багатосторонніх договорів за участю України. Слід мати на увазі також, що деякі договори заключні Українською РСР та СРСР, продовжують діяти шляхом правонаступництва України.

Деяку роль відіграють рекомендаційні акти міжнародних організацій, особливо економічних. [9, с. 4].

Також значним є м'яке право – міжнародні торгівельні звичаї та інші правила які застосовуються в міжнародній правовій практиці, що не закріплені у вигляді зобов'язуючих норм.

Потреба української економіки в іноземних інвестиціях нажаль і зараз набагато більша, ніж їх фактичне вкладення. Причин такого становища чимало. Значну роль у залученні Іноземних інвестицій в Україні відіграє якість правового регулювання іноземних інвестицій та його стабільність що нажаль поки що не відповідає цим вимогам, хоч попри все об'єм інвестицій зростає, особливо це помітно в останній час.

Процес інтернаціоналізації сучасного світового господарства вимагає нового рівня багатобічних економічних взаємин, тому використання різних аспектів і форм зовнішньоекономічної діяльності для підприємств і організацій знаходить усе більш широке застосування. Нині суб'єкти всіх форм власності займаються зовнішньоекономічною діяльністю. Основним нормативним актом, що регулює цю діяльність, є Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність». У ньому закріплені основні принципи зовнішньоекономічної діяльності, її види, він визначає суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, встановлює основи правового й економічного регулювання зовнішньоекономічних зв'язків, спеціальні правові режими, юридичну відповідальність. [17, с. 35].

У ньому сформульовані принципи оподаткування, митного регулювання, страхування зовнішньоекономічних операцій, методи захисту прав і законних інтересів держави й інших суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності в Україні. Зовнішньоекономічна діяльність — діяльність суб'єктів господарської діяльності України й іноземних суб'єктів господарської діяльності, побудована на взаєминах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами. Зовнішньоекономічною діяльністю суб'єктів господарювання є господарська діяльність, яка в процесі її здійснення потребує перетинання митного кордону України майном, зазначеним у Господарського кодексу, та/або робочою силою. Зовнішньоекономічна діяльність провадиться на принципах свободи її суб'єктів добровільно вступати у зовнішньоекономічні відносини, здійснювати їх у будь-яких формах, не заборонених законом, та рівності перед законом усіх суб'єктів

зовнішньоекономічної діяльності. Загальні умови та порядок здійснення зовнішньоекономічної діяльності суб'єктами господарювання визначаються Господарським кодексом, законом про зовнішньоекономічну діяльність та іншими нормативно-правовими актами. Суб'єкти господарської діяльності України й іноземні суб'єкти господарської діяльності при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності керуються такими принципами: [27, с. 22].

- принцип суверенітету народу України в здійсненні зовнішньоекономічної діяльності, що полягає у виключному праві народу України самостійно і незалежно здійснювати зовнішньоекономічну діяльність на території України, керуючись законами, обов'язку України неухильно виконувати всі договори і зобов'язання в сфері міжнародних економічних відносин;
- принцип свободи зовнішньоекономічного підприємництва, який полягає в праві суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності добровільно вступати в зовнішньоекономічні зв'язки і здійснювати її в будь-яких формах, що не заборонені чинними законами України;
- принцип юридичної рівності і недискримінації, який полягає в рівності перед законом усіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності і забороні будь-яких, крім передбачених законодавством, дій держави, результатом яких є обмеження прав і дискримінація суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності;
- принцип верховенства закону, що полягає в регулюванні зовнішньоекономічної діяльності лише законами України;
- принцип захисту інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, який полягає в тому, що Україна як держава забезпечує рівний захист інтересів усіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності й іноземних суб'єктів господарської діяльності на її території і за межами згідно із законами України і нормами міжнародного права;
- принцип еквівалентності обміну, неприпустимості демпінгу при ввозі і вивозі товарів. Принцип еквівалентності передбачає обмін товарами,

збалансований за видом і за вартістю. Одним з негативних наслідків порушення принципу еквівалентності в зовнішньоекономічній діяльності, що виражаються в демпінгових постачаннях, є те, що до України з боку іноземних держав і міжнародних економічних організацій застосовуються антидемпінгові заходи. На основі загального поняття зовнішньоекономічної діяльності визначимо більш детально коло учасників, які безпосередньо можуть виступати як суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності. [13, с. 21].

До них відносяться:

- фізичні особи — громадяни України, іноземні громадяни й особи без громадянства, які володіють цивільною правоздатністю і дієздатністю згідно із законами України і які постійно проживають на території України;
- юридичні особи, зареєстровані в Україні і які мають постійне місцезнаходження на території України, у тому числі юридичні особи, майно або капітал яких знаходиться цілком у власності іноземних суб'єктів господарської діяльності;
- об'єднання фізичних і юридичних осіб, що не є юридичними особами згідно із законами України, але які мають постійне місце перебування на території України і яким цивільно-правовими законами України не заборонено здійснювати господарську діяльність;
- структурні одиниці іноземних суб'єктів господарської діяльності, що не є юридичними особами згідно з українськими законами (філії, відділення тощо), але які мають постійне місцезнаходження на території України;
- спільні підприємства за участю суб'єктів господарської діяльності України й іноземних суб'єктів господарської діяльності, зареєстровані як такі в Україні і які мають постійне місце перебування на території України;

- інші суб'єкти господарської діяльності, передбачені законами України. До іноземних суб'єктів господарської діяльності в Україні відносяться суб'єкти господарської діяльності, що мають постійне місцезнаходження (офіційно зареєстроване місцезнаходження органу управління даного суб'єкта) або постійне місце проживання (проживання на території держави не менше 1 року при відсутності постійного місця проживання на території іншої держави) за межами України. Усі суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності мають рівні права на здійснення всіх її видів, прямо не заборонених законами України, незалежно від форм власності й інших ознак. Юридичні особи мають право здійснювати зовнішньоекономічну діяльність згідно з їх статутними документами з моменту придбання ними статусу юридичної особи. [17, с. 32].

Усі суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності України можуть відкривати свої представництва на території інших держав згідно із законами цих держав. Іноземні суб'єкти господарської діяльності, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність на території України, мають право на відкриття своїх представництв на території України. Реєстрацію цих представництв здійснює Міністерство економіки України протягом 60 робочих днів із дня подачі іноземним суб'єктом господарської діяльності документів на реєстрацію. За реєстрацію з них стягується плата в розмірі, установленому Кабінетом Міністрів України. У випадку відмови в реєстрації представництва, іноземний суб'єкт господарської діяльності може оскаржити відмову в судових органах України. Для іноземних суб'єктів господарської діяльності на території України згідно із Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність» установлюються такі правові режими:

- національний режим, що означає, що іноземні суб'єкти господарської діяльності мають обсяг прав і зобов'язань не менший, ніж суб'єкти господарської діяльності України. Національний режим застосовується до усіх видів господарської діяльності іноземних суб'єктів цієї

- діяльності, пов'язаної з їх інвестиціями на території України, а також до експортно-імпортних операцій іноземних суб'єктів господарської діяльності тих країн, що входять разом з Україною в економічні союзи;
- режим найбільшого сприяння, що означає, що іноземні суб'єкти господарської діяльності мають права, преференції і пільги в області податків, зборів, якими користується іноземний суб'єкт господарської діяльності будь-якої іншої країни (виняток становить спеціальний режим);
  - спеціальний режим, що застосовується до територій спеціальних економічних зон, а також до територій митних союзів, у які входить Україна, і у випадку встановлення будь-якого спеціального режиму згідно з міжнародними договорами за участю України. [9, с. 5].

Висновок до розділу 1

В результаті проведено у першому пункті дослідження виявлено, що останнім часом в Україні багато уваги приділяється інвестиційним процесам, без яких не можливо досягти помітних успіхів в економічних питаннях. Підприємство з іноземними інвестиціями - підприємство (організація) будь-якої організаційно-правової форми, створене відповідно до законодавства України, іноземна інвестиція в статутному фонді якого складає не менше 10 відсотків. Підприємство набуває статус підприємства з іноземними інвестиціями з дня зарахування іноземної інвестиції на його баланс.

Іноземні інвестиції можуть здійснюватися у вигляді:

- іноземної валюти, яка визнається конвертованою Національним банком України;
- валюти України - при реінвестиціях в об'єкт первинного інвестування або в будь-які інші об'єкти інвестування відповідно до законодавства України за умови сплати податку на прибуток (доходи);
- будь-якого рухомого і нерухомого майна і пов'язаних з ним майнових прав;
- акцій, облігацій, інших цінних паперів, а також корпоративних прав (право володіння на частину (пай) в статутному фонді юридичної особи, створеної відповідно до законодавства України або законодавства інших країн), виражених в конвертованій валюті;
- грошових вимог і прав на вимоги виконання договірних зобов'язань, які гарантовані першокласними банками і мають вартість в конвертованій валюті, підтверджену відповідно до законів (процедурами) країни інвестора або міжнародних торгових звичаїв;
- будь-яких прав інтелектуальної власності, вартість яких в конвертованій валюті підтверджена відповідно до законів (процедурами) країни інвестора або міжнародних торгових звичаїв, а також підтверджена

експертною оцінкою в Україні, включаючи легалізовані на території України авторські права, права на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів і послуг, ноу-хау і т.п.;

- прав на здійснення господарської діяльності, включаючи права на користування надрами і використання природних ресурсів, наданих відповідно до законодавства або договорів, вартість яких в конвертованій валюті підтверджена законами (процедурами) країни інвестора або міжнародними торговельними звичками інших цінностей відповідно до законодавства України.

Іноземні інвестиції можуть здійснюватися в наступних формах:

- часткової участі в підприємствах, які створюються спільно з українськими юридичними і фізичними особами, або придбання частини підприємств, що діють;

- створення підприємств, які повністю належать іноземним інвесторам, філій та інших окремих підрозділів іноземних юридичних осіб або придбання у власність підприємств, що діють, повністю;

- придбання, не заборонене законами України, нерухомого або рухомого майна, включаючи будинки, квартири, приміщення, транспортні засоби та інші об'єкти власності, шляхом прямого отримання майна і майнових комплексів або у вигляді акцій, облігацій і інших цінних паперів;

- придбання самостійне або за участю українських юридичних або фізичних осіб прав на користування землею і використання природних ресурсів на території України;

- придбання інших майнових прав;

- у інших формах, які не заборонені законами України, зокрема без створення юридичної особи на підставі договорів з суб'єктами господарської діяльності України.

Іноземні інвестиції можуть вкладатися в будь-які об'єкти, інвестування в яких не заборонене законами України.

Законодавством встановлені гарантії для іноземних інвесторів. Зокрема, іноземні інвестиції в Україні не підлягають націоналізації. Державні органи не мають права реквізувати іноземні інвестиції, за винятком випадків здійснення рятувальних заходів у разі стихійних лих, аварій, епідемій, епізоотій. При цьому, іноземному інвесторові гарантується адекватна і ефективна компенсація.

Іноземні інвестори мають право на відшкодування збитків, включаючи втрачену вигоду і моральну шкоду, заподіяних їм внаслідок дій, бездіяльності або не належного виконання державними органами України або посадовими особами, передбачених законодавством обов'язків відносно іноземного інвестора.

Державна реєстрація іноземної інвестиції здійснюється шляхом привласнення інформаційному повідомленню про внесення іноземної інвестиції реєстраційного номера.

В результаті проведеного дослідження у другому пункті розділу було встановлено, що основними нормативними правовими актами, що регламентує питання інвестиційної діяльності на території України є Закон України "Про інвестиційну діяльність", "Про режим іноземного інвестування" ті ін.. Значну частину законодавства України становлять міжнародно-правові акти, учасником яких є Україна: міжурядові угоди про заохочення та взаємний захист інвестицій, які укладаються урядом України із урядами відповідних країн, та якими регулюються основні питання взаємин сторін такого договору в галузі інвестиційної діяльності та багатосторонні міжнародні угоди, конвенції, які спрямовані як на захист іноземних інвестицій, так і на врегулювання інших питань, що стосуються зовнішньоекономічної діяльності.

Існування таких угод підсилює рівень захисту відповідних інвестицій, встановлює порядок вирішення інвестиційних спорів, що виникають між державою та відповідним інвестором, так і між підприємствами країн –

сторін відповідних договорів, підсилюють шанси інвесторів на правосуддя, й відповідно, на ефективний захист інвестицій.

Принципами регулювання підприємств з іноземними інвестиціями є:

- принцип суверенітету народу України в здійсненні зовнішньоекономічної діяльності;
- принцип свободи зовнішньоекономічного підприємництва;
- принцип юридичної рівності і недискримінації;
- принцип верховенства закону, що полягає в регулюванні зовнішньоекономічної діяльності лише законами України;
- принцип захисту інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності;
- принцип еквівалентності обміну.

2. Державне регулювання підприємств з іноземними інвестиціями.

2.1. Органи, уповноважені регулювати ПП та їх роль.

Державне регулювання діяльності ПП передбачено у Господарському кодексі України, яке спрямовується на захист економічних інтересів України, прав і законних інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, створення рівних умов для розвитку усіх видів підприємництва у сфері зовнішньоекономічних відносин та використання суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності доходів та інвестицій, заохочення конкуренції і обмеження монополізму суб'єктів господарювання у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Органи державної влади, органи місцевого самоврядування не мають права втручатися в оперативну діяльність суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, крім випадків, передбачених законом. Перелік та повноваження органів державної влади, що здійснюють регулювання зовнішньоекономічної діяльності, а також форми її державного регулювання та контролю визначаються Господарським кодексом, законом про зовнішньоекономічну діяльність, іншими законами. [9, с. 6].

Структура і система державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності на своїй території Україна формує самостійно. Державне регулювання забезпечує: захист економічних інтересів України і законних інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності; створення рівних можливостей для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності розвивати усі види підприємницької діяльності і всі напрямки використання доходів і здійснення інвестицій; заохочення конкуренції і ліквідацію монополізму в сфері зовнішньоекономічної діяльності. Закон «Про зовнішньоекономічну діяльність» визначає наступні органи, наділені повноваженнями регулювання

вище зазначеної діяльності: Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Національний банк України, Міністерство економіки України, Державне управління митного контролю України. Верховна Рада України — вищий орган, що здійснює державне регулювання зовнішньоекономічною діяльністю. Йому належать наступні функції в цій сфері: [27, с. 28].

- прийняття, зміна й анулювання законів;
- затвердження головних напрямків зовнішньоекономічної політики України;
- розгляд, затвердження і зміна структури органів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності;
- укладання міжнародних договорів України;
- затвердження нормативів обов'язкового розподілу валютного виторгу державі і радам народних депутатів України, ставок і умов оподаткування, митного тарифу, митних зборів і процедур України при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності;
- установлення спеціальних режимів в Україні;
- затвердження списку товарів, експорт й імпорт яких підлягає ліцензуванню або забороні. Кабінет Міністрів України:
- вживає заходів щодо здійснення зовнішньоекономічної політики України;
- здійснює координацію діяльності міністерств, державних комітетів і відомств з регулювання зовнішньоекономічної діяльності; координує торговельні представництва України в іноземних державах;
- приймає нормативні акти з питань зовнішньоекономічної діяльності у випадках, передбачених законами України;
- проводить переговори й укладає міжурядові договори України;
- згідно зі своєю компетенцією, визначеною законами України, вносить на розгляд Верховної Ради пропозиції про систему міністерств, державних комітетів і відомств — органів оперативного державного

регулювання зовнішньоекономічної діяльності, повноваження яких не можуть бути вище повноважень Кабінету Міністрів України;

- здійснює заходи щодо забезпечення раціонального використання засобів Державного валютного банку України.

Національний банк України:

- здійснює збереження і використання золотовалютного резерву й інших державних цінностей, які забезпечують платоспроможність України;
- представляє інтереси України у відносинах з центральними банками інших держав, міжнародними банками й іншими фінансово-кредитними установами, укладає відповідні міжбанківські угоди;
- регулює курс національної валюти до грошових одиниць інших держав;
- здійснює облік і розрахунки по наданих і отриманих державних судах і кредитах, проводить операції з централізованими валютними ресурсами, які виділяються з державного валютного фонду України в розпорядження Національного Банку України. Міністерство економіки України:

- забезпечує проведення єдиної зовнішньоекономічної політики при здійсненні суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності виходу на зовнішній ринок, координацію їх зовнішньоекономічної діяльності;
- забезпечує контроль за дотриманням суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності законодавства України і міжнародних договорів України;
- здійснює заходи щодо нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Державне управління митного контролю України здійснює митний контроль в Україні. Органи місцевого самоврядування. [32, с. 112]. Згідно з Законом «Про зовнішньоекономічну діяльність» органами місцевого управління зовнішньоекономічної діяльності є місцеві ради народних депутатів України, їх виконавчий і розпорядницький органи; територіальні підрозділи органів державного регулювання зовнішньоекономічної

діяльності України. Компетенція місцевих рад народних депутатів України, їх виконавчих і розпорядницьких органів визначається Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [11, с. 7], і Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні». У Законі «Про місцеве самоврядування в Україні» визначено, що до компетенції виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належить:

- укладання і забезпечення виконання договорів з іноземними партнерами на придбання і реалізацію продукції, виконання робіт і надання послуг;
- сприяння зовнішньоекономічним зв'язкам підприємств, установ і організацій, розташованих на відповідній території, незалежно від форм власності;
- сприяння і створення на підставі законодавства спільних з іноземними партнерами підприємств виробничої і соціальної інфраструктури й інших обсягів залучення іноземних інвестицій для створення робочих місць;
- організація і контроль прикордонної і прибережної торгівлі;
- створення умов на відповідній території в рамках реалізації міжнародних зобов'язань України. [7, с. 8].

2.2 Порядок створення ПП та регулювання їх діяльності. Спільні підприємства.

Згідно ЗУ «Про режим іноземного інвестування» на території України підприємства з іноземними інвестиціями створюються і діють у формах, передбачених законодавством України. [9, с. 2].

Підприємство з іноземними інвестиціями може бути створено або шляхом його заснування, або в результаті придбання іноземним інвестором частки участі (паю, акцій) у раніше заснованому підприємстві без іноземних інвестицій, або шляхом придбання такого підприємства повністю.

Підприємство з іноземними інвестиціями створюється у порядку, передбаченому чинним законодавством України.

Придбання іноземним інвестором частки участі (паю, акцій) у раніше створеному підприємстві без іноземних інвестицій, а також придбання такого підприємства повністю здійснюється в порядку, передбаченому чинним законодавством України.

Установчі документи підприємств з іноземними інвестиціями повинні містити відомості, передбачені законодавством України для відповідних організаційно-правових форм підприємств, а також відомості про державну належність їх засновників (учасників).

Згідно ст. 18 ЗУ «Про режим іноземного інвестування» майно, що ввозиться в Україну як внесок іноземного інвестора до статутного фонду підприємств з іноземними інвестиціями (крім товарів для реалізації або власного споживання), звільняється від обкладення митом. [9, с. 4].

При цьому митні органи здійснюють пропуск такого майна на територію України на підставі виданого підприємством простого векселя на суму мита з відстроченням платежу не більш як на 30 календарних днів з дня оформлення ввізної вантажної митної декларації.

Вексель погашається і ввізне мито не справляється, якщо у період, на який дається відстрочення платежу, зазначене майно зараховане на баланс підприємства і податковою інспекцією за місцезнаходженням підприємства зроблена відмітка про це на примірнику векселя.

Порядок видачі, обліку і погашення векселів встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Якщо протягом трьох років з часу зарахування іноземної інвестиції на баланс підприємства з іноземними інвестиціями майно, що було ввезене в Україну як внесок іноземного інвестора до статутного фонду зазначеного підприємства, відчужується, у тому числі у зв'язку з припиненням діяльності цього підприємства (крім вивезення іноземної інвестиції за кордон), підприємство з іноземними інвестиціями сплачує ввізне мито, яке обчислюється виходячи з митної вартості цього майна, перерахованої у валюту України за офіційним курсом валюти України, визначеним Національним банком України на день здійснення відчуження майна.

Підприємство з іноземними інвестиціями самостійно визначає умови реалізації продукції (робіт, послуг), включаючи ціну на них, якщо інше не передбачено законодавством України.

Продукція підприємств з іноземними інвестиціями не підлягає ліцензуванню і квотуванню за умови її сертифікації як продукції власного виробництва у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. [9, с. 5].

Вивезення товарів, на які поширюється спеціальний режим експорту, здійснюється відповідно до законодавства України.

Підприємства з іноземними інвестиціями сплачують податки відповідно до законодавства України.

Охорона та здійснення прав інтелектуальної власності підприємств з іноземними інвестиціями забезпечуються відповідно до законодавства України. Підприємства з іноземними інвестиціями самостійно приймають рішення про патентування (реєстрацію) за

кордоном винаходів, промислових зразків, товарних знаків та інших об'єктів інтелектуальної власності, які їм належать, відповідно до законодавства України. [17, с. 32].

Важливим напрямком регулювання зовнішньоекономічних відносин є політика щодо іноземного капіталу й участі країни в міжнародному бізнесі. У теорії і практиці міжнародного бізнесу розрізняють такі головні його форми: експорт, спільне підприємництво різних видів, пряме 100% інвестування. Спільне підприємництво — це діяльність, яка ґрунтується на співробітництві з іноземними підприємствами, організаціями або підприємцями і на спільному розподілі прибутків і ризиків від її здійснення. Підприємством з іноземними інвестиціями вважається таке, у статутному фонді якого не менше 10 % вкладень припадає на долю іноземного інвестора. Типовими видами спільного підприємництва є ліцензування, управління за контрактом, спільне підприємство, пряме 100% інвестування. [65, с. 38].

На сучасному етапі розвитку з усіх видів спільного підприємництва основним джерелом надходження іноземних інвестицій в нашій країні виступають спільні підприємства. Створення сприятливого інвестиційного клімату в державі, галузі, регіоні або в окремій фірмі зв'язане з чітким регулюванням інвестиційної діяльності.

Залучення в широких масштабах іноземних інвестицій в українську економіку переслідує довготривалі стратегічні цілі створення цивілізованого, соціально орієнтованого суспільства, що характеризується високою якістю життя населення, в основі якого лежить економіка, що передбачає не тільки спільне ефективне функціонування різних форм власності, але і інтернаціоналізацію ринку товарів, робочої сили і капіталу. [55, с. 18].

Суб'єктами інвестиційної діяльності є інвестори, замовники, виконавці робіт, користувачі об'єктів інвестиційної діяльності, а так само постачальники, юридичні особи (банківські, страхові і посередницькі організації, інвестиційні біржі) і інші учасники інвестиційного процесу.

Об'єктами інвестиційної діяльності в Україні є основні фонди, що модернізуються, що створюються і оборотні кошти у всіх галузях і сферах народного господарства, цінні папери, цільові грошові внески, науково-технічна продукція, інші об'єкти власності, а так само майнові права і права на інтелектуальну власність. Забороняється інвестування в об'єкти, створення і використання яких не відповідає вимогам екологічних, санітарно-гігієнічних і інших норм, встановлених законодавством, діючим на території України .

Підвищення інвестиційної активності нині має стати ключовою проблемою інвестиційної політики як окремої фірми так і держави в цілому. Таке підвищення потребує створення певних передумов:

- зниження рівня (темрів) інфляції;
- стабілізації національної валюти; вдосконалення системи оподаткування;
- збільшення заощаджень населення;
- стабільності протягом тривалого часу основних законодавчо-нормативних актів, що регулюють різні аспекти інвестиційної діяльності.

Держава повинна активно здійснювати заходи щодо стимулювання приватних інвестицій, включаючи спеціально створювані інвестиційно-фінансові інституції. Для України важливий досвід і аналіз найбільш важливих факторів, що впливають на процес залучення прямих іноземних інвестицій в економіку Польщі. [77, с. 24].

Активна інвестиційна діяльність завжди є важливою ознакою динамічного розвитку підприємництва і позитивно впливає на зростання його соціально-економічної ефективності. Зараз правова система України складається з низки законів та інших нормативних актів, котрі мають регулювати весь комплекс питань інвестиційної діяльності фірм. Існуюча законодавча система нашої країни визначає статус фірм (інвесторів) - суб'єктів інвестиційної діяльності, які приймають рішення про вкладання власних і позичкових майнових та інтелектуальних цінностей в об'єкти

інвестування. Усі фірми незалежно від форми власності та господарювання мають певні права на отримання прибутку.

Одним з пунктів з метою стимулювання розвитку спільного інвестування у законі України “Про інвестиційну діяльність” є дозвіл здійснювати інвестиційну діяльність у формі спільного інвестування коштів і цінностей громадянами і юридичними особами України та іноземних держав.

Згідно з чинним законодавством усі міжнародні розрахунки, пов’язані із експортом та імпортом товарів, здійснюються резидентами України лише через уповноважені банки, тобто такі, що мають ліцензію НБУ на здійснення валютних операцій. [55, с. 19].

За характером участі в інвестуванні всі інвестиції поділяються на прямі і непрямі, причому прямі інвестиції - це вкладення капіталу в певні об’єкти інвестором самостійно (без допомоги фінансових посередників), непрямі - відповідно, інвестування за допомогою покупки цінних паперів та інших видів інвестування, що потребують допомоги посередників.

За формою власності інвестиційних ресурсів звичайно розрізняють приватні, державні, іноземні та спільні інвестиції. Приватні інвестиції — вкладення коштів, здійснюване громадянами, а також фірмами недержавних форм власності. Іноземні інвестиції— це всі види цінностей, що вкладаються іноземними інвесторами в об’єкти інвестиційної діяльності.

Іноземні інвестиції можуть надходити у наступних формах:

- іноземна валюта, що визнається конвертованою НБУ;
- валюта України при реінвестиціях в об’єкт первинного інвестування чи в будь-які інші об’єкти інвестування відповідно до чинного законодавства України;
- будь-яке рухоме та нерухоме майно та пов’язані з ним майнові права;
- акції, облігації, інші види цінних паперів, а також корпоративні права;
- будь-які права інтелектуальної власності, вартість яких у конвертованій валюті підтверджена згідно з законами країн-інвесторів та експертною оцінкою в Україні;

- права на здійснення господарської діяльності, включаючи право на використання надр і природних ресурсів.

Зрозуміло, що не усі вищеназвані форми інвестицій мають широке застосування. практика свідчить, що найбільш прийнятними і поширеними у сучасних умовах є вільноконвертована валюта і рухоме та нерухоме майно. [60, с. 21].

Інвесторам надано право володіти, користуватись і розпоряджатися об'єктами і результатами інвестування, включаючи реінвестиції і торгові операції на території України.

Поряд з правами фірм-інвесторів чинне законодавство передбачає певні їхні обов'язки. Зокрема, інвестор повинен:

- подавати до фінансових органів декларацію про обсяги і джерела здійснюваних ним інвестицій;
- отримати необхідний дозвіл державних органів і спеціальних служб на капітальне будівництво;
- мати висновки (результати) обов'язкової експертизи інвестиційних проектів стосовно дотримання технологічних, санітарно-гігієнічних, радіаційних, екологічних і архітектурних вимог;
- придбати ліцензію на виконання спеціальних видів робіт.

Окрім того, суб'єкти інвестиційної діяльності зобов'язані:

- дотримувати державних норм і стандартів;
- подавати своєчасно відповідним органам бухгалтерську і статистичну звітність;
- не допускати недобросовісної конкуренції; виконувати вимоги антимонопольного регулювання.

Прийняття законів та інших нормативних актів, що регулюють інвестиційну діяльність, належить до найважливіших умов інвестиційної політики. Законодавчі акти цієї політики регулюють інвестиційну діяльність суб'єктів підприємництва в різних організаційно-економічних формах.

Ніхто не може обмежувати права інвесторів щодо вибору об'єктів інвестування за винятком випадків, передбачених законодавством (об'єкти, створення і використання яких не відповідає санітарно-гігієнічним, екологічним та іншим нормам).

Відповідно до державної програми залучення іноземного капіталу пріоритетними сферами інвестування визнані підприємства агропромислового, лісопромислового, паливно-енергетичного і металургійного комплексів; машинобудування, легкої, медичної промисловості. Інвестиційна привабливість регіонів може змінюватися як у часі так і в просторі. [47, с. 31].

Податкове регулювання інвестиційної діяльності забезпечує спрямування інвестицій у пріоритетні сфери економіки встановленням відповідних податкових ставок і пільг. Зокрема основна ставка податку на прибуток різних підприємств і організацій коливається у значному діапазоні і завдяки цьому є дійовим регулятором потоку інвестицій в окремі сфери діяльності.

Регулювання інвестиційної діяльності здійсненням відповідної амортизаційної політики вже практично започатковано. Стосовно окремих галузей економіки, елементів основних фондів і видів устаткування дозволено користуватися нормами прискореної амортизації. Оскільки амортизаційні відрахування з вартості основних фондів і нематеріальних активів відносяться на собівартість продукції, то використання норм прискореної амортизації дозволяє, з одного боку, зменшити базу оподаткування отриманого прибутку, а з іншого — у більшому обсязі формувати кошти амортизаційного фонду підприємства, які потім можуть бути спрямовані на нове інвестування. [60, с. 22].

Регулювання участі інвесторів у приватизації здійснюється згідно з чинним законодавством України, яке гарантує іноземним інвесторам право брати участь у приватизації окремих підприємств і об'єктів незавершеного будівництва, стати акціонером. Приваблюватиме і надання права власності

на земельну ділянку, де розміщено об'єкт інвестування з іноземним капіталом і статусом юридичної особи України.

При цьому доцільно наголосити, що прискорення приватизації дозволяє істотно активізувати інвестиційну діяльність. Як показує досвід, чим більше країна просунулась шляхом приватизації, тим охочіше іноземні інвестори вкладають капітал у різні інвестиційні проекти.

Експертиза інвестиційних проектів є обов'язковою в Україні для об'єктів, що реалізуються за рахунок бюджетних і позабюджетних коштів. До того ж, в основах грошово-кредитної політики НБУ та уряду чітко вказано, що крім конкурсної основи відбору інвестиційних проектів, 50% необхідних коштів отримувачі бюджетних коштів повинні отримувати з позабюджетних джерел. [88, с. 17].

Інвестиції за рахунок інших джерел підлягають державній експертизі щодо дотримання екологічних та санітарно-гігієнічних вимог. Особливі вимоги ставляться до експертизи іноземних інвестицій. Такі інвестиційні проекти повинні:

- а) забезпечувати впровадження ресурсозберігаючих і екологічно безпечних технологій;
- б) сприяти створенню нових робочих місць на підприємствах;
- в) орієнтувати на зниження енерговитрат і раціональне використання сировинної бази України;
- г) бути конкурентоспроможними на міжнародному ринку.

Експертизу таких проектів здійснює Агентство міжнародного співробітництва та інвестицій (АМСІ), спираючись на висновки створюваної цією самою організацією незалежної експертної комісії.

Регулювання умов здійснення інвестицій за межі держави покладено на Національний банк України. Відповідно до чинних нормативних актів існують певні правила (умови) надання індивідуальних ліцензій на здійснення резидентами інвестицій за кордоном. Зокрема:

- 1) резиденти (постійно функціонуючі представники) можуть здійснювати підприємницьку діяльність, створивши за кордоном фірми (філії), що повністю належать вітчизняним інвесторам; придбавши нерухоме та рухоме майно, цінні папери тощо;
- 2) інвестиції за кордоном здійснюються резидентами виключно за рахунок власних коштів; використання для цього позичкових коштів заборонено;
- 3) усі види грошових інвестицій за кордон мають здійснюватися лише у безготівковій формі і тільки через кореспондентські рахунки вповноважених банків у банках країн інвестування;
- 4) усі надходження в іноземній валюті (прибуток, дивіденди) від інвестиційної діяльності за кордоном мають бути зараховані на валютні рахунки резидентів [60, с. 23].

Забезпечення захисту інвестицій здійснюється державними органами управління економікою України у різних формах. Передовсім держава гарантує такий захист усім інвесторам (інституціональним та індивідуальним). Останні мають однаковий правовий режим інвестиційної діяльності. Законодавство передбачає умови і порядок вивезення вкладених цінностей і результатів інвестування (прибутку). Приватні інвестиції не можуть бути безкоштовно націоналізовані чи реквізовані. У передбачених чинним законодавством випадках це може зробити держава з відшкодуванням у повному обсязі всіх збитків, зв'язаних з припиненням інвестиційної діяльності, включаючи втрачений зиск і моральні втрати.

Перехід України до ринкової економіки зумовлює необхідність створення механізму, який би стимулював науково-технічну діяльність та допомагав би впроваджувати в життя принципи інноваційної політики. До таких принципів слід віднести:

- по-перше, орієнтацію на довгострокові та середньострокові цикли інноваційних процесів;
- по-друге, орієнтація на високотехнологічні виробництва;

- по-третє, орієнтація на впровадження інноваційних процесів на підприємствах та доведення їх до кінцевого результату (із споживанням в нашій країні) [24, с. 220].

Лише мізерна частка підприємств має можливість провадити нові розробки та оновлювати виробничі потужності. Це пояснюється обмеженістю інвестиційних коштів. Інноваційний процес в розвинутих країнах - це те, що поєднує науку, техніку, економіку, підприємництво, управління, охоплює весь комплекс відносин виробництва, обміну, споживання. З усіх інновацій лише 10% закінчується успіхом.

Ефективність проведення інноваційно-інвестиційних процесів на макрорівні залежить від умов макросередовища, а точніше, від інвестиційно-інноваційного клімату країни. У ринковій економіці інвестиційним кліматом називають сукупність політичних, соціально-економічних, фінансових, соціокультурних, організаційно-правових і географічних чинників, властивих тій або іншій країні, залучаючих або відштовхуючих інвесторів. Ранжування країн по індексу інвестиційного клімату або зворотному йому показнику індексу ризику служить узагальнюючим показником інвестиційної привабливості країни, “барометром” для іноземних інвесторів.

В Україні, на жаль, досі відсутня своя система оцінки інвестиційного клімату країни і її окремих регіонів. Іноземні інвестори орієнтуються на оцінки численних консалтингових фірм, що регулярно відстежують інвестиційний клімат в багатьох країнах світу, в тому числі і в Україні. Однак оцінки інвестиційного клімату, що даються зарубіжними експертами на їх регулярних засіданнях, що проводяться поза Україною і без участі українських експертів, представляються мало достовірними, а можливо, і упередженими.

Стан економічної системи визначається слідкуючими параметрами:

- 1) об'єм, склад та структура попиту;
- 2) об'єм, склад та структура ресурсів, що використовуються;

3) система способів трансформації ресурсів у предмети, вже готові до споживання.

Для забезпечення найефективнішого використання інвестицій в інноваційних процесах слід намагатися досягти максимальної ефективності при проходженні кожного параметру. Основним недоліком нашого інноваційного процесу була відсутність орієнтації на споживача. При створенні спільних підприємств іноземні партнери можуть допомогти усунути цей недолік. В західній практиці стало звичним потреби споживачів ставити на перше місце. В результаті цього висувається цілий ряд факторів, тенденції яких треба відслідковувати для стабільного зростання фірми. [24, с. 221].

Зазначимо, що під стратегією прийнято розуміти комплексну програму дій (заходів), яка забезпечує здійснення місії (генеральної мети) фірми і досягнення її множинних цілей. При цьому стратегія завжди є багато-об'єктною. Зокрема, об'єктами стратегії можуть бути продукція, капітал, максимізація прибутку, поведінка на ринку, конкурентоспроможність, технологія та інші елементи ринкової системи господарювання.

В українському законодавстві існує кілька визначень підприємств, що використовують іноземний капітал. Це – спільні підприємства, що базуються на спільному капіталі українських та іноземних суб'єктів господарської діяльності. Таке визначення містить Закон України “Про зовнішньоекономічну діяльність” який передбачає участі у спільному підприємстві не суб'єктів господарської діяльності. А до них належать, зокрема, фізичні особи-громадяни України та іноземні громадяни, не зареєстровані як підприємці. [13, с. 21].

Підприємство одержує статус ПП з дня зарахування іноземної інвестиції на баланс.

Для здійснення інвестиційної діяльності іноземні інвестори можуть:

- створювати цілком приналежні їм підприємства й філії або придбати вже діючі підприємства;

- брати часткову участь у підприємствах, які створюються разом з українськими юридичними й фізичними особами, або здобувати частку діючих підприємства. [62, с. 51].

Найчастіше ПП реєструються у формі господарчих товариств різних видів – акціонерних, з обмеженою відповідальністю та ін. Їх створення, діяльність і ліквідація багато в чому регулюються в загальноприйнятому порядку. Відмінності ж пов'язані насамперед з операціями з обліку іноземних інвестицій, – їхнім одержанням, реєстрацією, виплатою доходу, оподаткуванням та поверненням. Тому при ліквідації ПП цим питанням необхідно приділити особливу увагу.

Незалежно від того, в якій формі – грошовій (у вигляді іноземної валюти або валюти України у випадку реінвестування) або майновій – іноземний інвестор здійснював внески, він є власником частки, вираженої в іноземній валюті, і саме в цьому вигляді має право її повернути, якщо інше не передбачено установчими документами товариства. Тому порядок його ліквідації та повернення внесків учасникам бажано продумати й зафіксувати в установчих документах вже в момент створення ПП.

У випадку ліквідації ПП іноземний інвестор протягом наступних 6 місяців з моменту опублікування інформації про ліквідацію товариства може одержати, як і інші учасники:

- або всю суму внеску й додатково суму прибутку, пропорційну його частці, якщо ПП працювало успішно;
- тільки суму внеску, якщо прибутку не виявилось;
- суму, меншу, ніж сума внеску, якщо підприємство працювало збитково;
- нічого, якщо підприємство виявилось банкрутом і сума його зобов'язань перевищила суму власного капіталу.

Два останніх варіанти пов'язані з тим фактом, що всі учасники товариства несуть відповідальність у межах їхніх внесків. При поверненні іноземної інвестиції враховує можливість зменшення статутного фонду. В найгіршому випадку інвестор втрачає свою інвестицію, але додаткових

коштів на погашення боргів товариства (якщо це не товариство з додатковою або повною відповідальністю) з нього не вимагатимуть.

Розрахунки з учасниками – один з останніх етапів ліквідації ПП. А починається процес ліквідації з ухвалення рішення про це власниками на загальних зборах. Вони створюють ліквідаційну комісію, функції якої можуть бути покладені на орган управління підприємством.

Ліквідаційна комісія:

- розміщає в офіційній пресі за місцезнаходженням підприємства публікацію про його ліквідацію, а також про порядок і термін заяви кредитором претензій;
- проводить обов'язкову інвентаризацію майна;
- виявляє дебіторів і кредиторів, звіряє з ними розміри й дійсність заборгованостей;
- складає ліквідаційний баланс.

Крім цього, ліквідаційна комісія має:

- організувати аудиторську перевірку, яка має підтвердити вірогідність і повноту ліквідаційного балансу. Звільняються від цього тільки товариства з річним господарським обігом менш ніж 250 неоподатковуваних податком мінімумів доходів громадян;
- закрити рахунки в установах банків, у тому числі валютні;
- здати до архіву документи, що підлягають тривалому збереженню.

Але найскладнішим завданням для ліквідаційної комісії є, безперечно, підготовка відомостей про остаточний розподіл коштів і майна між власниками. Їм має дістатися те, що залишилося після розрахунків зі всіма іншими кредиторами:

- з працівниками з оплати праці;
- з бюджетом за податками;
- з банками за кредитами;
- з постачальниками та іншими кредиторами.

Розмір коштів, що повертаються власникам, визначається на підставі даних ліквідаційного балансу. Якщо підсумок першого розділу пасиву балансу “Власний капітал” більше, ніж величина статутного капіталу, що належать до цього ж розділу, то власники не тільки повертають свої інвестиції, а й одержують дохід від їхнього використання. Інакше повернути вони зможуть менше, ніж вони вклали. [71, с. 65].

Повертати належним інвесторам засоби можна не тільки в грошовій, а й у натуральній формі за умови, що інвестор згоден з цим, і його згода зафіксована документально – або в статуті, або в протоколі зборів, які приймають рішення про ліквідацію підприємства. Разом з тим це не означає, наприклад, що для повного розрахунку досить віддати інвесторові зношене протягом ряду років устаткування, яке він вніс у заводському упакуванні. В цьому випадку необхідно визначити й доплатити різницю між вартістю частки іноземного інвестора та залишковою вартістю устаткування. При цьому не обов’язково спиратися тільки на дані попереднього фінансового обліку, в якому знос нерідко відображається формально. Можна залучити професійних оцінювачів для визначення справедливої вартості активів, що повертаються, або здійснити переоцінку самостійно за рішенням загальних зборів і відобразити ці зміни у фінансовій звітності. Слід зазначити, що стандарти бухгалтерського обліку не забороняють проведення переоцінки практично всіх активів протягом усієї діяльності підприємства. Основні вимоги при цьому – дотримання єдиної облікової політики й чітке документальне оформлення.

Якщо на підприємстві із самого початку діяльності був розроблений і застосовувався на практиці порядок переоцінки активів, то при ліквідації виникатиме набагато менше проблем і з визначенням реальної величини власного капіталу, і з розрахунками з інвесторами, здійснюваними в натуральному вигляді – основними коштами, нематеріальними активами, товарами, матеріалами та цінними паперами. [71, с. 66].

2.3 Юридична відповідальність за порушення законодавства.

За визначенням В.Лазаревим юридична відповідальність – це передбачена санкцією правової норми міра державного примусу, в якій висловлюється державний осуд винного в правопорушенні суб'єкта і яка полягає в понесенні ним негативних наслідків і обмежень особистого, майнового або організаційного характеру а у спеціально-юридичному значенні – реакція держави на здійснене правопорушення . [62, с. 51].

Залишаючи в цьому випадку осторонь відповідальність, передбачену для фізичних осіб за порушення валютного законодавства Кримінальним кодексом України та Кодексом України про адміністративні правопорушення, я спробую проаналізувати відповідні норми основоположного акту валютного законодавства - Декрету Кабінету Міністрів України "Про систему валютного регулювання і валютного контролю" №15-93 від 19.02.93.

Пунктом 1 ст.16 Декрету передбачено, що “незаконні скуповування, продаж, обмін чи використання валютних цінностей як засобу платежу або як застави, тобто вчинення цих дій без відповідного дозволу (ліцензії), якщо відповідно до цього Декрету та інших актів валютного законодавства, наявність такого дозволу (ліцензії) є обов'язковою, тягнуть за собою адміністративну або кримінальну відповідальність згідно з чинним законодавством України”. В пункті 2 цієї ж статті йдеться про “міри відповідальності (фінансові санкції).” [13, с. 21].

Правова природа цих санкцій була і залишається дотепер дискусійною. На думку окремих фахівців подібні "фінансові санкції" (зокрема, вказані в п.2 ст.16 Декрету) є окремим видом відповідальності – фінансовою .

В інших випадках переконливе доведення “близькості” відносин у сфері валютного регулювання до адміністративно-правових супроводжується несподіваним висновком про необхідність “розроблення інституту

фінансової відповідальності як окремого виду юридичної відповідальності” і наголошується, що “на сьогодні у правовій науці серйозно постало і потребує негайного вирішення питання уніфікації та теоретичного осмислення відповідальності за порушення норм фінансового права взагалі та приписів валютного законодавства зокрема”. На моє переконання насправді нагальною потребою є не теоретична розробка інституту “фінансової відповідальності”, а чітке і однозначне законодавче закріплення адміністративно-правової природи “фінансових санкцій”, зокрема тих, що передбачені у п.2 ст.16 Декрету. “Фінансові санкції”, “економічні санкції” є нічим іншим, як адміністративною відповідальністю і інші її визначення – це некоректне використання конституційної термінології, що, за словами судді Верховного суду України М.Гусака, свідчить про низький рівень правової культури нормо творця. Якщо погодитись з висновком, що фінансові санкції виступають не як різновид адміністративної відповідальності, а як самостійний вид, то слід також зробити й інший логічний висновок, що така відповідальність застосовуватися не повинна, оскільки суперечить Конституції [87, с. 118].

Дійсно, в п.22 частини першої ст.92 Конституції України сказано, що виключно законами України визначаються засади цивільно-правової відповідальності; діяння, які є злочинами, адміністративними або дисциплінарними правопорушення, та відповідальність за них. [1, с. 4].

З наведеного можна зробити два висновки:

- 1) існування інших видів відповідальності, що не передбачені Основним законом – Конституцією, неможливе;
- 2) відповідальність за дисциплінарні вчинки, адміністративні правопорушення, діяння, які є злочинами, та засади цивільно-правової відповідальності не можуть бути визначені будь-якими, крім законів, актами. [78, с. 42].

Як зазначалося вище, пунктом 1 ст.16 Декрету встановлено, що за “незаконні скуповування, продаж, обмін чи використання валютних

цінностей як засобу платежу або як застави, тобто вчинення цих дій без відповідного дозволу (ліцензії)” застосовується:

- а) кримінальна відповідальність;
- б) адміністративна відповідальність;

Тобто – винятково ці два види відповідальності.

При цьому, по-перше, відповідно до КК України, юридичні особи не можуть бути суб’єктом кримінальної відповідальності. По-друге, аналізуючи п.2 ст.16 Декрету, знаходимо в ньому конкретні міри відповідальності за вчинення валютних операцій без ліцензій, тобто саме за те, про що йдеться у пункті 1 цієї статті. З цього випливає, насамперед, що ці санкції є адміністративно-правовими. Логічно екстраполюючи цей висновок на інші випадки застосування санкцій за п.2 ст.16, я хочу зазначити про адміністративно-правовий характер всіх “фінансових санкцій”, передбачених п.2 ст.16 Декрету, котрі, відтак, лише в цьому разі є законними.

Безпосередньо пов’язаним з визначенням правової природи передбачених Декретом санкцій є питання про строки притягнення до відповідальності за порушення валютного законодавства. На сьогодні ж, на мою думку, при застосуванні мір адміністративної відповідальності, передбачених п.2 ст.16 Декрету (“фінансових санкцій”), слід застосовувати за аналогією строк (1095 календарних днів), визначений у п.15.2.1. ст.15 Закону України “Про порядок погашення зобов’язань платників податків перед бюджетами та державними цільовими фондами” від 21.12.00.

Щодо порушників - комерційних банків Національний банк України у Положенні про валютний контроль ввів "добровільне обмеження" - розмір штрафів, що застосовуються до них на підставі п.2 ст.16 Декрету, не може перевищувати одного відсотка зареєстрованого статутного фонду банку-порушника.

Позаяк згідно з законодавством отримувачем коштів за надходженнями до державного бюджету є Державне казначейство України, то суми штрафів

за порушення валютного законодавства зараховуються на відповідний рахунок Держказначейства.

Окремо слід наголосити на наступному. Будь-яку юридичну відповідальність в Україні може бути встановлено виключно законами України (п.22 частини першої ст.92 Конституції України); органи державної влади і їх посадові особи здійснюють свої повноваження у встановлених Конституцією межах і відповідно до законів України (частина друга ст.6, частина друга ст.19 Конституції України). [1, с. 3].

Відповідно до вищевикладеного – юридичну відповідальність не може бути встановлено підзаконними нормативними актами, у т.ч. Указами Президента України (зокрема – виданими свого часу на підставі Перехідних положень Конституції), а вирішеність цього питання Декретом взагалі не давала підстав для прийняття з цього приводу указу частиною дев'ятою п.2 ст.16 Декрету (“квазізаконодавчого” акту) прямо і однозначно встановлено, що “санкції, передбачені цим пунктом, застосовуються Національним банком України”. [78, с. 42].

За відсутності ліцензії на здійснення разової валютної операції кожний з учасників цієї операції порушуватиме Декрет і до кожного з них мають застосовуватися санкції, незалежно від причин відсутності ліцензії і від того, що згідно з умовами договору обов'язок отримати ліцензію може бути покладено на котрись зі сторін. В останньому випадку така сторона може нести відповідальність перед іншими сторонами угоди.

У контексті аналізу юридичної відповідальності за порушення валютного законодавства буде доречним побічно торкнутися кількох практичних питань застосування передбачених Законом України "Про зовнішньоекономічну діяльність" спеціальних санкцій – тимчасового зупинення ЗЕД та режиму індивідуального ліцензування.

Майнова відповідальність у зовнішньоекономічній діяльності базується на загальних засадах цивільно-правової відповідальності, підставою якої є склад цивільного правопорушення. [78, с. 42].

Згідно з п.3.1. Положення про порядок застосування до суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності спеціальних санкцій, передбачених с Законом України "Про зовнішньоекономічну діяльність" тимчасове зупинення зовнішньоекономічної діяльності щодо її українських суб'єктів та іноземних суб'єктів господарської діяльності означає позбавлення права займатися всіма видами ЗЕД, за винятком завершення розрахунків за зовнішньоекономічними операціями, за якими стороною (сторонами) вже були (до застосування санкції) перераховані кошти або відправлено продукцію. Для завершення таких операцій українському суб'єкту необхідно отримати індивідуальну ліцензію.

За п.2.1. та 2.2. Положення у разі застосування індивідуального режиму ліцензування підставою для здійснення зовнішньоекономічних операцій є ліцензія. [62, с. 51].

Слід зазначити, що неврегульованими залишаються кілька аспектів практичного застосування санкцій:

- а) постановою КМУ та НБУ не передбачено можливості прийняття платіжних доручень від резидента, до якого застосовано санкцію у вигляді зупинення ЗЕД, в разі отримання ним ліцензії на завершення вже розпочатої операції, як то обумовлено Положенням;
- б) не визначено, як мають діяти уповноважені банки при надходженні валютних коштів до резидентів, щодо яких застосовані санкції або від нерезидентів, до яких застосовані санкції (за роз'ясненням НБУ, що, однак, не має нормативної сили (лист №13-111/948-1807 від 12.03.02) "виручка резидента за експортною операцією, яка надійшла від нерезидента після застосування до цього резидента та/або цього нерезидента...індивідуального режиму ліцензування..., зараховується на рахунок резидента у загальному порядку, якщо продукція (роботи, послуги, права інтелектуальної власності) була експортована резидентом до застосування зазначеної санкції. В іншому

випадку наявність разової індивідуальної ліцензії для проведення такої валютної операції є обов'язковою”)., а саме:

- зараховувати кошти на поточний рахунок клієнта (як того вимагає здоровий глузд і економічна доцільність); [79, с. 38].
- блокувати кошти до вирішення клієнтом питання про зняття санкцій (на певний час або на весь період дії санкцій);
- негайно повертати кошти відповідному нерезиденту (що, мабуть, найкраще відповідає змісту санкцій але протирічить сенсу валютного регулювання). Ці питання мають бути вирішені на законодавчому рівні – шляхом внесення відповідних змін до Закону України "Про зовнішньоекономічну діяльність".

За Законом «Про зовнішньоекономічну діяльність» кримінальна відповідальність у зовнішньоекономічній діяльності запроваджується лише у випадках, передбачених кримінальним законодавством України.

Кримінальний кодекс України містить декілька статей, що визначають випадки застосування кримінальної відповідальності за злочини скоєні П І І у сфері валютного контролю. Злочином є умисне ухилення службових осіб підприємств, установ та організацій, від повернення у передбачені законом терміни виручки в від реалізації на експорт товарів або інших матеріальних цінностей, отриманих від цієї виручки, товарів або інших матеріальних цінностей (ст. 207 КК). Кримінальна відповідальність передбачена за незаконне, з порушенням встановленого законом порядку, відкриття або використання на території України валютних рахунків, (ст. 208 КК) вчинене службовою особою підприємства, установи або організації за її дорученням іншою особою і тягне за собою покарання у вигляді штрафу від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк від двох до чотирьох років, з конфіскацією валютних цінностей, що знаходяться на зазначених вище рахунках, а якщо ті самі дії, вчинені повторно, або за попередньою змовою групою осіб, - караються позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи

займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією валютних цінностей, що знаходяться на зазначених вище рахунках. [13, с. 21].

Важливо врахувати, що ЗУ від 20 лютого 2003р. №549-4 «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання» докладно визначає види порушень вимог законодавства в галузі державного експортного контролю та засоби відповідальності за їх скоєння, а також шляхи запобігання цим правопорушенням. Закон передбачає накладення на суб'єктів – штраф спеціально уповноваженим органом виконавчої влади з питань державного експортного контролю – Держекспортконтролем. Так, за укладання зовнішньо економічних договорів стосовно міжнародних передач будь-яких товарів або участь у їх виконанні в будь-якій інший спосіб, ніж передбачено цим законом, якщо суб'єкту ЗЕД стало відомо, що такі товари можуть бути використані іноземною державою або іноземним суб'єктом господарської діяльності з метою створення зброї масового знищення чи засобів її доставки, - штраф у розмірі 150 % вартості товарів, які були об'єктом відповідної міжнародної передачі. [79, с. 38].

Крім накладення штрафу, Держекспортконтролем може скасовувати або зупиняти дію відповідного дозволу, висновку чи міжнародного імпортного сертифіката, який він надав такому суб'єкту ЗЕД, або скасовувати його реєстрацію в цьому органі як суб'єкта здійснення міжнародних передач товарів.

Висновок до розділу 2

В результаті проведення дослідження в першому пункті розділу було виявлено, що на сьогоднішній день в нашій державі існує проблема недостатнього використання інвестиційного потенціалу, яка пов'язана із політичною нестабільністю, надмірним втручанням держави у регулювання іноземних інвестицій, постійними змінами у чинному законодавстві, відсутністю в Україні єдиного центрального органу з питань державного управління іноземного інвестування, недостатнім розвитком малого та середнього підприємництва, наявністю великої кількості „тіньових капіталів”.

В той же час пряме іноземне інвестування для нас буде мати тільки позитивні наслідки. За допомогою іноземних інвестицій створюється можливість модернізації виробничої бази, створення нових робочих місць, розвитку важливих галузей економіки тощо. При цьому ми економимо національні бюджетні кошти, які можна спрямувати на будь-які інші не менш важливі сфери економіки, соціального забезпечення.

Таким чином, напрями інвестиційної політики України необхідно переглянути та розробити єдину чітку стратегію залучення іноземних інвестицій, оскільки залучення іноземних інвесторів з метою вкладення грошей в економіку держави є основною органічною частиною інвестиційної політики будь-якої країни.

Я вважаю, що державне регулювання забезпечує: захист економічних інтересів України і законних інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності; створення рівних можливостей для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності розвивати усі види підприємницької діяльності і всі напрямки використання доходів і здійснення інвестицій; заохочення конкуренції і ліквідацію монополізму в сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Підводячи підсумок, вважаю за потрібне, зазначити, Закон «Про зовнішньоекономічну діяльність» визначає наступні органи, наділені повноваженнями регулювання вище зазначеної діяльності: Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Національний банк України, Міністерство економіки України, Державне управління митного контролю України.

В результаті проведення дослідження в другому пункті розділу потрібно зазначити, що підприємство з іноземними інвестиціями може бути створено або шляхом його заснування, або в результаті придбання іноземним інвестором частки участі (паю, акцій) у раніше заснованому підприємстві без іноземних інвестицій, або шляхом придбання такого підприємства повністю. Спільні підприємства утворюються з метою зменшення стартових інвестиційних витрат. Іноземні інвестори з різних країн можуть створити спільні підприємства в третій країні з метою зменшення стартових витрат. Спільні підприємства дають змогу інвесторам підвищити конкурентоспроможність та зайняти більшу нішу на місцевому ринку з меншим підприємницьким ризиком, ніж за прямої купівлі місцевої фірми на аукціоні або створення дочірнього підприємства (філії). Однак, як засвічує практика, у процесі роботи між партнерами рано чи пізно виникають непорозуміння – в цьому недолік спільних підприємств: механізм вирішення суперечок тут складніший, ніж, приміром, у акціонерного товариства.

В результаті проведення дослідження в третьому пункті розділу, зазначаю, що юридична відповідальність - це вид соціальної відповідальності, сутність якої полягає у застосуванні до правопорушників передбачених законом санкцій, що забезпечуються у примусовому порядку державою.

У Конституції України зазначено, що виключно законами України визначаються засади цивільно-правової відповідальності; діяння, які є злочинами, адміністративними або дисциплінарними правопорушення, та відповідальність за них.

3. Шляхи вдосконалення інвестиційного ринку в Україні та перспективи розвитку

3.1 Основні проблеми та перспективи розвитку інвестиційного клімату в Україні.

Знання щодо інвестицій стають більш насиченими. Якщо кілька років тому більшість українських чиновників розуміли інвестиції майже виключно як капітальні вкладення, що забезпечують ріст та оновлення основних фондів, а директори підприємств – як фінансову підтримку або безвідсоткові кредити, що не повертаються, то тепер їхні уявлення вже стали ближчими до класичного розуміння інвестицій як процесу створення нового капіталу, що вимагає витрат фінансових ресурсів і призводить до змін у запасах капіталу (економічна теорія), та як витрат, зроблених сьогодні, щоб одержати зиск у майбутньому (фінансова теорія). Та й сам термін "капітал" уже не викликає негативних асоціацій, поступово охоплюючи не тільки основні засоби та товарно-матеріальні запаси, а й усі види активів, включаючи інтелектуальний капітал, частково обрахований як нематеріальні активи, та фінансові інструменти, що підтверджують боргові зобов'язання або корпоративні права включно з правом купити чи продати свою частку власності. [79, с. 38].

Інвестор дедалі частіше сприймається не як закордонний спонсор, а як особа, що приймає рішення щодо довгострокового вкладення грошей та інших активів, які йому належать, для отримання доходу, матеріальних і нематеріальних зисків не раніше ніж принаймні через рік. Виходячи з економічної теорії, такими особами можуть бути представники домашніх господарств, фірм та держави. Інвестор може бути як національний, так і іноземний. Інвестиції завжди є ризикованими, але мають своє вмотивування.

Інвестиції домашніх господарств здійснюються за умов досягнення певного рівня споживання громадян (фізичних осіб), хоча "гравці" та "дурні", що віддають останнє за надію на майбутнє, є в кожній країні. Зазвичай домогосподарства заощаджують кошти на банківських депозитах, вкладають їх у житло, освіту дітей, забезпечення старості, страхові запаси. Більш підготовлені освоюють науку персональних фінансів та інвестують кошти у цінні папери і нерухомість. Врешті-решт, задля зростання загального добробуту всіх домашніх господарств, серед яких є багаті та бідні, і здійснюється інвестиційний процес.

Інвестиції фірм, або корпоративні інвестиції, мають на меті одержання та збільшення прибутків, які можна було б знову перетворити на інвестиції. Іншими джерелами інвестицій можуть бути довгострокові кредити банків, корпоративні облигації, державні субсидії. Для компаній (акціонерних товариств) інвестиційною альтернативою є емісія акцій, титулів власності та управління, якими компанія А має поділитися з фірмами В, С і т. ін. Акціонерна форма капіталу набула такої популярності в світі, що інвестиції почали ототожнюватися з купівлею акцій, а численні фінансові посередники на ринку акцій назвали свій бізнес інвестиційним. Крім того, існують інші форми корпоративних інвестицій: спільні підприємства, угоди про розподіл продукції, концесії тощо. [13, с. 21].

Державні інвестиції здійснюються за рахунок доходів державного бюджету для розвитку галузей, що не можуть дати швидкої віддачі та є, як тепер модно казати, інноваційними. Велика проблема існує в державних та напівдержавних підприємствах. Приріст їхніх капіталів залишається "нічийним": за формою – державним, за змістом – приватним.

Інвестиційна політика трактується як заходи з усунення перешкод та запровадження стимулів для інвестування, захисту прав інвесторів, створення привабливого інвестиційного клімату для розвитку національної економіки та підвищення життєвого рівня населення. У такому розумінні інвестиційна політика дещо виходить за рамки економічної політики як такої,

оскільки поєднує політичні, правові, макроекономічні, податкові, регуляторні та соціальні чинники. Якщо при викладенні положень структурно-інноваційної політики робиться наголос на ролі державних інвестицій, то інвестиційна політика націлена на зростання приватних капіталів. Зрозуміло, чому саме в Україні виникла необхідність відокремити інвестиційну політику як складову політики держави: поки що результатом внутрішньої державної політики є цілковито недостатня конвертація заощаджень домогосподарств та фірм в інвестиції, споживацька націленість державного бюджету, а зовнішньої – ігнорування ринків України іноземними інвесторами. Таке не часто можна зустріти в світі.

Характеристика інвестиційного клімату як сукупності умов, що впливають на інвестиційний процес, постійно декларується урядовими структурами, департаментами стратегічного розвитку корпорацій, незалежними дослідницькими інституціями. За цього припускаються такі типові помилки.

Перебільшення ролі іноземного інвестування. Згадка про поганий інвестиційний клімат виникає, як правило, тоді, коли Україна намагається залучити прямі та портфельні іноземні інвестиції. Загальновизнано, що іноземні інвестиції можуть розглядатися тільки як додаток до національних, а інвестиційний клімат має бути однаковий як для перших, так і для других. Оскільки інвестиції тісно пов'язані з перерозподілом власності, що, в свою чергу, впливає на розподіл влади, надмірне іноземне інвестування стає питанням національної безпеки. Однак галасливі заяви на зразок "Нам потрібні іноземні інвестиції!" з одночасним прихованим саботажом спроб західних іноземних інвесторів вийти на український ринок капіталів створюють атмосферу нещирості та недовіри, що в інвестиційному процесі є одним із найважливіших факторів.

Ототожнення підприємницької і інвестиційної діяльності. Інвестиційна діяльність для домашніх господарств та держави не є підприємницькою, а для фірм інвестиційна діяльність є тільки складовою підприємницької. У

своїх поточних та інвестиційних витратах фірми завжди стикаються з проблемою вибору, зокрема й інвестиційних стратегій, налаштованих у тому числі і на вирішення цієї проблеми. І навіть при бумі розвитку підприємництва інвестиції можуть бути пригніченими.

Спроба охопити всі складові інвестиційного клімату. Така спроба ірраціональна, бо не всі умови інвестиційного процесу піддаються впливу. Наприклад, природні фактори розміщення нового виробництва можуть суттєво вплинути на мотивацію інвестора, але змінити їх неможливо. Культурне середовище може виявитися консервативним і непридатним для впровадження інновацій чи міжнародного досвіду інвестування. Суспільна психологія та традиції теж можуть стати нездоланим бар'єром для інвестиційного процесу. [79, с. 38].

В сучасних умовах досягти сталого економічного розвитку можна лише здійснивши структурні зрушення у господарському комплексі України. Враховуючи, що інвестиції виступають дієвим важелем здійснення структурної перебудови економіки, розв'язання соціальних і економічних проблем, то ключовими завданнями державного управління є покращення інвестиційного клімату, активізація інвестиційної активності, накопичення інвестиційних ресурсів та їх концентрація на пріоритетних напрямках розвитку економіки.

Інвестиційний клімат держави - це сукупність політичних, правових, економічних та соціальних умов, що забезпечують та сприяють інвестиційній діяльності вітчизняних та закордонних інвесторів.

Інвестиційний клімат безпосередньо впливає на основні показники соціально-економічного розвитку країни. Позитивний інвестиційний клімат сприяє вирішенню соціальних проблем, забезпечує високий рівень зайнятості населення, дозволяє оновлювати виробництво, проводити модернізацію й нарощування основних фондів підприємств, впроваджувати новітні технології тощо. Отже, в даний час стабілізація інвестиційного клімату є найважливішим завданням для України.

Інвестиційний клімат в Україні залишається несприятливим незважаючи на те, що владою давно вже задекларована інноваційно-інвестиційна модель розвитку. За оцінками Міністерства економіки, загальна потреба в інвестиціях для структурної перебудови економіки України становить від 140 до 200 млрд. дол. США, а щорічна потреба - близько 20 млрд. дол. США. Обсяг необхідних іноземних інвестицій в економіку України становить 40-60 млрд. дол. США. За оцінками експертів Всесвітнього банку, для досягнення рівня розвитку США Україні потрібно загалом 4 трлн. дол. США. Отже, фактичні обсяги інвестицій в Україну є мізерними в порівнянні з цими цифрами.

Недостатній обсяг інвестицій в українську економіку обертається технологічним відставанням виробництва, зростаючою зношеністю основних фондів. [79, с. 38].

В умовах збиткової діяльності і низької рентабельності промислової сфери, значного податкового тиску та відсутності впродовж багатьох років дієвої підтримки реаль-ного виробництва підприємства не здатні здійснити модернізацію та інноваційне оновлення основних фондів.

Однією із основних складових формування сприятливого інвестиційного клімату є забезпечення доступності кредитів для позичальників шляхом зниження їх вартості. Цього можна досягнути шляхом перегляду існуючої системи резервування коштів комерційних банків у напрямі зниження норми резервування.

При цьому важливо створити стимулюючу систему обов'язкового резервування для банків, що активно займаються інвестиційним кредитуванням.

Необхідно створити сприятливий інвестиційний клімат не тільки для іноземних інвесторів, але й для вітчизняних. І мова не про те, щоб дати їм гроші на здійснення інвестицій. Приватному капіталу також потрібні гарантії від примусових вилучень і свавілля влади, система страхування від

некомерційних ризиків, а також стабільні умови роботи при здійсненні довгострокових інвестицій.

Не менш важливим є й забезпечення реального дотримання міжнародних договорів і виконання рішень іноземних арбітражів. Міжнародна інвестиційна спільнота має бути впевнена в тому, що будь-які угоди відповідають прийнятим міжнародним нормам і правилам, мають силу в Україні. [13, с. 21].

Не сприяє створенню позитивного інвестиційного клімату і слабка система правового і економічного захисту інвесторів, втручання органів влади у перерозподіл клієнтури між окремими банками а також розвиток земельного законодавства у напрямку вирівнювання прав вітчизняних і зарубіжних інвесторів. Судові справи розтягуються на роки, часто рішення судів просто ігноруються.

Слід зазначити, що українське законодавство нестабільне, складне для розуміння та непрозоре, що сприяє його довільній інтерпретації та створює передумови для бюрократії та корупції. [79, с. 38].

Потребує перегляду і удосконалення фіскальна політика держави.

Довгострокові цілі із залучення зовнішніх інвестицій потребують постійних зусиль із формування привабливого іміджу країни. Необхідно сформулювати й широко висвітлювати державну політику та готовність уряду вживати радикальних заходів, орієнтованих на ринкову економіку; публічно підтримувати інвестиційну діяльність.

Можливості вітчизняного інвестування стримує жорсткий порядок оподаткування довготермінових інвестиційних проектів, який передбачає сплату банком-інвестором податку в процесі інвестування, коли проект ще не дає віддачі, а тільки витрати. Така практика штучно завищує вартість проекту і знижує його ефективність.

Отже, не зважаючи на незначне поживлення інвестиційної діяльності, інвестиційний клімат залишається несприятливим через політичну та економічну нестабільність, криміногенну ситуацію в державі, недосконалу

податкову систему, відсутність належних гарантій інвесторам, корупцію, низький рівень використання новітніх технологій та конкурентоспроможності вітчизняних товарів, який відвертає увагу іноземних інвесторів і значно перевищує значимість багатих природних ресурсів, науково-технологічного потенціалу, кваліфікованої і відносно дешевої робочої сили та інших факторів в очах іноземних інвесторів, які перш за все керуються власними інтересами і ставлять собі за мету отримати максимальний прибуток. [62, с. 51].

Тому Україна має зробити все можливе для того, щоб покращити своє загальне становище і зайняти гідне місце розвинутої європейської держави на ряду з провідними країнами світу.

Основним завданням регулювання інвестиційної діяльності має стати: створення сприятливого інвестиційного середовища шляхом стимулювання національних інвесторів здійснювати інвестиції; концентрація грошових потоків на пріоритетних напрямках розвитку економіки; акумуляція достатнього обсягу фінансових ресурсів у провідних банках країни; забезпечення доступності кредитів для позичальників шляхом зниження їх вартості; забезпечення пріоритетного виділення кредитних ресурсів на пільгових умовах рефінансування банкам, які кредитують високое-фективні інвестиційні проекти тощо.

В умовах обмеженості бюджетних ресурсів важливо, щоб об'єктом підтримки були немісцеві органи влади, а цільові програми вирішення системних проблем: структурної перебудови економіки регіону та максимального використання його внутрішнього потенціалу інноваційного оновлення основних фондів підприємств та створення нових підприємств; реструктуризації існуючих підприємств та диверсифікації виробництва.

3.2 Гармонізація законодавства та можливі шляхи вдосконалення.

Термін "інвестиції" походить від латинського слова "invest", що означає "вкладати". У більш широкому трактуванні інвестиції являють собою вкладення капіталу з метою наступного його збільшення.

При цьому приріст капіталу повинний бути достатнім для того, щоб компенсувати інвестору відмовлення від використання наявних засобів на споживання в поточному періоді, винагородити його за ризик, відшкодувати втрати від інфляції в майбутньому періоді. [13, с. 21].

Розмір іноземних інвестицій в економіці держави безпосередньо впливає на рівень життя нації та економіку відповідної країни загалом. Чинне українське законодавство передбачає засоби захисту прав інвесторів, але реальний захист прав суб'єктів інвестиційної діяльності не може обмежуватися прийняттям норм права.

Я вважаю, що необхідно також забезпечити практичну можливість реалізації правових норм, а це свідчить не тільки про важливість закріплення у законодавстві норм про захист прав суб'єктів інвестиційної діяльності, але і необхідність розробки дієвого механізму їх реалізації.

У даний час законодавство України про інвестиційну діяльність, що, зокрема, стосується захисту прав суб'єктів інвестиційної діяльності, має прогалини, протиріччя, не містить механізму реалізації, вимагає істотного удосконалення. [62, с. 51].

Захист прав і інтересів суб'єктів інвестиційної діяльності, передбачений не тільки українським законодавством, але і законодавством різних країн світу, а також міжнародними угодами, що свідчить про важливість і актуальність питання забезпечення прав і законних інтересів суб'єктів інвестиційного процесу.

Я вважаю за необхідність удосконалення українського законодавства в області захисту прав і законних інтересів суб'єктів інвестиційної діяльності з

урахуванням проблем, що виникають у процесі правозастосування і досвіду зарубіжних країн.

Україна сама є серйозним ринком збуту та має стратегічно вигідне територіальне розташування. На жаль, все ще низька вартість робочої сили, але висока її якість.

Щоправда, очікувалося, що нормалізація і впорядкування економічної діяльності, у тому числі обумовлені необхідністю вступу України у СОТ, істотним чином зменшать інвестиційні ризики і сприятимуть активнішому припливу інвестиційних ресурсів. [79, с. 38].

Такі інституційні помилки як неврегульованість та політизація прав власності, підвищення ризиків інвестування внаслідок оголошених намірів переглянути результати приватизаційних конкурсів, висока соціалізація бюджету призвели до відмови міжнародних і вітчизняних інвесторів вкладати кошти в українську економіку.

На мою думку, спрацьовує і такий чинник як низький рівень довіри населення до макроекономічної і політичної стабільності в країні і відсутність належних умов широкого залучення приватного інвестора.

Нестабільність податкового законодавства і непередбачуваність його змін, які все ще існують, дають підстави стверджувати, що нинішній приплив інвестицій в банківський сектор зовсім не свідчить про інвестиційну привабливість країни та успіхи влади.

Я дотримуюсь тієї думки, що для розвитку України як держави з постіндустріальною економікою необхідні механізми і стимули забезпечення глобальної конкурентоздатності постіндустріальних технологій.

Необхідно розвивати інтеграцію вітчизняних фінансово-промислових груп з іноземними компаніями – власниками інтелектуального капіталу, формувати на базі інтеграції сегментів НІДКР і високотехнологічних виробництв кластери, аналогічні Силіконовій Долині і Зеленограду.

У той же час цивілізовані правила гри в країні, що досить складно замінити податковими пільгами, серйозно стурбований середній бізнес

Заходу. Наприклад, наявність в Україні вільних економічних зон інвестиційного буму так і не викликало.

Тому поки приплив як великого, так і середнього іноземного капіталу обмежений острахом невеликих компаній "нецивілізованої" вітчизняної економіки плюс невисоким рівнем зацікавленості світових ТНК в Україні. І дотепер плани по виходу більшості транснаціональних компаній на український ринок існують лише на папері.

Багато портфельних інвесторів, можливо, і бажаючі інвестувати в нашу країну, не можуть цього зробити в силу нерозвиненості вітчизняної фінансової системи.

Обов'язково необхідні і заходи загальноекономічного характеру:

По-перше, це податки, які не гальмують підприємницьку та інвестиційну активність (розширення практики використання податкового кредиту під час інвестування, зменшення ставки єдиного соціального податку тощо). [71, с. 67].

По-друге, зниження адміністративних бар'єрів. На жаль, поки що державна система в Україні продовжує працювати не на розвиток, а на формальний контроль. При цьому інноваційні промислові цикли скорочуються, а терміни ліцензування і контролю – навпаки подовжуються. В результаті знижується конкурентоздатність української економіки.

По-третє, захист прав власності. Для захисту інтересів добросовісних інвесторів і юридичних осіб доцільно встановити універсальний трьох річний термін позовної давності по всіх угодах, а також по всіх кримінальних і адміністративних статтях, пов'язаних з цими угодами. Держава повинна надавати інвесторам, що здійснюють довгострокові проекти, гарантії від несприятливої зміни податкового чи іншого економічного законодавства. [17, с. 32].

По-четверте, зміна акцентів антимонопольної політики. В умовах глобалізації і посилення міжнародної конкуренції в роботі антимонопольних органів бажано змістити акцент з видачі дозволів на злиття компаній і

концентрацію капіталу у бік протидії зловживанням монопольним становищем.

По-п'яте, регулювання цін, тарифів і валютного курсу. Система державного прогнозування повинна шукати точки прориву, подолання нинішнього інерційного розвитку, визначати майбутні найвигідніші ринки, перспективи розвитку попиту і технологій, проводити аналіз ризиків тощо.

В Україні багато інвесторів, але цього недостатньо, потрібно залучення іноземних інвестицій, для цього потрібно: створити стабільне інвестиційне середовище і, відповідно нормальний інвестиційний клімат, для цього потрібно: творення прозорості, стабільної і справедливої системи національного законодавства; розвиток інфраструктури фондового ринку, точніше, ринків капіталу, вдосконалення системи корпоративного управління і захисту прав інвесторів та акціонерів; здійснення регуляторної реформи у сфері підприємницької діяльності; модернізація фінансового сектора економіки.

Інвестиційні процеси в Україні розвиваються у тісному взаємозв'язку з загальноекономічним розвитком держави. Тут продовжується зростання, яке постійно вимагає розширення інвестицій. На сьогодні економіка України являє собою масштабний інвестиційний ринок. [17, с. 32].

Інвестиційний клімат в Україні постійно поліпшується. Свідченням цього є рекордні темпи зростання іноземних інвестицій, активні пошуки інвесторів на вітчизняному ринку.

На мою думку, заходи щодо поліпшення інвестиційного клімату в Україні повинні передбачати наступні напрямки:

- удосконалення механізмів захисту прав інвесторів через запровадження міжнародних принципів корпоративного управління і діяльності акціонерних товариств, посади корпоративного секретаря, ефективною дивідендною політикою, оцінки ефективності управління, системи спеціалізованих судів для розгляду корпоративних спорів тощо;

- розвиток інструментів ринку цінних паперів, зокрема нових видів іпотечних цінних паперів, похідних цінних паперів(деривативів), системи рейтингування суб'єктів господарювання та інструментів фондового ринку;

- зосередження укладення договорів купівлі-продажу цінних паперів на фондових біржах та інших організаторах торгівлі цінними паперами через удосконалення механізмів відкритого розміщення цінних паперів на фондових біржах, запровадження єдиних стандартів діяльності для організаторів торгівлі, вдосконалення законодавства щодо їх створення та функціонування відповідно до директив ЄС;

- удосконалення Національної депозитарної системи через створення центрального депозитарію цінних паперів, вдосконалення системи обліку прав власності на цінні папери, введення єдиних правил та технологічних процедур обліку цінних паперів, уніфікацію принципів та порядку здійснення діяльності учасниками Національної депозитарної системи та взаємодії між ними та ін.;

- удосконалення системи розкриття інформації на ринку цінних паперів через розширення доступу до неї та запровадження відповідальності за її якість та приховування;

- розвиток інвестиційної інфраструктури, зокрема пов'язаної інвестиціями недержавних пенсійних фондів, обліком в інститутах спільного інвестування.

Підводячи короткий підсумок, вважаю за потрібне зазначити, що сприяння розвитку інвестиційних пріоритетів є одним з найважливіших пріоритетів державної політики на сучасному етапі і буде забезпечуватись через масштабні комплексні заходи щодо поліпшення умов діяльності інвесторів і розширення механізмів та інструментів здійснення інвестицій.

Висновок до розділу 3

В результаті проведення дослідження в першому пункті розділу було виявлено, що забезпечення сприятливого інвестиційного клімату в Україні залишається питанням стратегічної важливості, від реалізації якого залежать соціально-економічна динаміка, ефективність залучення в світовий поділ праці, можливості модернізації на цій основі національної економіки. Проблемі покращення інвестиційного клімату на державному рівні увага приділяється ще з 1991 року. На сьогодні в Україні вже створено правове поле для здійснення інвестиційної діяльності. Зокрема, ця сфера діяльності регулюється низкою Законів України ("Про інвестиційну діяльність", "Про режим іноземного інвестування" тощо), понад 10 Указами Президента, а також Постановами та Розпорядженнями КМУ. Згідно цих нормативно-правових актів, в Україні передбачено рівні права і гарантії захисту інвестицій для всіх суб'єктів інвестиційної діяльності.

Перебіг сучасних політичних процесів та практична реалізація встановлених цілей та пріоритетів поліпшення інвестиційного клімату в Україні, переважно негативно впливають на інвестиційний клімат й, зокрема, міжнародну інвестиційну привабливість України, підвищують ризики для інвесторів, зумовлюючи тим самим втрати в конкурентній боротьбі за світові інвестиційні ресурси.

В Україні дедалі більше дається взнаки нечіткість інвестиційної стратегії, а непрозорість процесу обговорення та формування інвестиційних та інноваційних пріоритетів розвитку національної економіки перешкоджає виробленню об'єктивних цілей та напрямків цієї політики, послаблює суспільну легітимність урядової політики у цій сфері. В суспільстві, а також серед економічної еліти, вже назріло розуміння того, що без докорінних змін практики впровадження та механізмів реалізації декларованих в

національному законодавстві норм забезпечення інвестиційного клімату Україна буде позбавлена гідних перспектив у міжнародному поділі праці.

Існуючі в Україні перешкоди реалізації пріоритетів формування інвестиційного клімату мають системний характер і охоплюють правову, економічну, науково-технологічну та фінансову складові.

В результаті проведення дослідження в другому пункті розділу вважаю за потрібне зазначити, що чинне українське законодавство передбачає засоби захисту прав інвесторів, але реальний захист прав суб'єктів інвестиційної діяльності не може обмежуватися прийняттям норм права.

На мою думку, необхідно забезпечити практичну можливість реалізації правових норм, а це свідчить не тільки про важливість закріплення у законодавстві норм про захист прав суб'єктів інвестиційної діяльності, але і необхідність розробки дієвого механізму їх реалізації.

З метою створення належних умов для ефективного залучення іноземного капіталу в економіку України та збільшення його обсягів значна увага приділяється питанням удосконалення законодавчої та нормативної бази щодо державного регулювання процесів іноземного інвестування.

Проведений мною аналіз показав, що законодавство України про інвестиційну діяльність, яке, зокрема, стосується захисту прав суб'єктів інвестиційної діяльності, має прогалини, протиріччя, не містить механізму реалізації, вимагає істотного удосконалення.

Я вважаю за необхідність удосконалення українського законодавства в області захисту прав і законних інтересів суб'єктів інвестиційної діяльності з урахуванням проблем, що виникають у процесі правозастосування і досвіду зарубіжних країн.

Висновок

Згідно зі ст. 116 ГКУ підприємство, створене відповідно до вимог цього Кодексу, в статутному фонді якого не менш як десять відсотків становить іноземна інвестиція, визнається підприємством з іноземними інвестиціями.

Згідно із ст. 1 ЗУ «Про режим іноземного інвестування» підприємство з іноземними інвестиціями - підприємство (організація) будь-якої організаційно-правової форми, створене відповідно до законодавства України, іноземна інвестиція в статутному фонді якого, за його наявності, становить не менше 10 відсотків.

Я вважаю, що підприємствами з іноземними інвестиціями вважаються будь-які підприємства чи організації, створені відповідно до законодавства України, у статутному фонді яких іноземна інвестиція складає не менше десяти відсотків.

На мою думку, державне регулювання діяльності ПП, спрямовується на захист економічних інтересів України, прав і законних інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, створення рівних умов для розвитку усіх видів підприємництва у сфері зовнішньоекономічних відносин та використання суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності доходів та інвестицій, заохочення конкуренції і обмеження монополізму суб'єктів господарювання у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Органи державної влади, органи місцевого самоврядування не мають права втручатися в оперативну діяльність суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, крім випадків, передбачених законом.

Досвід багатьох країн світу показує доцільність залучення іноземних інвестицій. Для України, як і для інших постсоціалістичних країн, існує ряд перешкод на шляху здійснення цього процесу. До них можна віднести:

- відсутність відповідного інвестиційного клімату в країні;

- недосконалість ринкового механізму економіки; нестабільність політичної ситуації; низький рівень ділової і професійної кваліфікації підприємців;
- недостатньо привабливі інвестиційні проекти і разом з тим брак зацікавлених партнерів.
- крім того, на інтенсивність іноземних інвестицій діє руйнівна податкова система;
- відсутність діючої системи страхування інвестицій; надмірна монополізація економіки;
- підвищений рівень інфляції.

Основна причина наявності цих факторів - відсутність чіткої державної політики щодо економічного розвитку взагалі, і залучення інвестицій (як іноземних, так і внутрішніх) зокрема. Так, існуюче в даний час велике розходження в розвитку центральноєвропейських країн і сусідніх країн у Східній Європі залишає все менше можливостей для аутсайдерів при змаганні за залучення іноземних інвестицій.

Сьогодні від ефективності інвестиційної політики залежать стан виробництва, положення і рівень технічної оснащеності основних фондів підприємств народного господарства, можливості структурної перебудови економіки, рішення соціальних і екологічних проблем. Інвестиції є основою для розвитку підприємств, окремих галузей і економіки в цілому. Під час економічної кризи інвестиційна діяльність в Україні значно знизилася. Попит на інвестиції падав значно швидше, ніж виробництво валового продукту. Однією з причин цього було те, що інфляція значно знецінювала інвестиційні кошти.

Доводиться констатувати той очевидний факт, що в боротьбі за інвестиційні ресурси Україна, як і раніше, не в змозі конкурувати з більшістю посткомуністичних країн не лише Європи, а й Азії.

На даному етапі інвестиційна ситуація в Україні характеризується двома аспектами. З одного боку, спостерігаються позитивні тенденції: обсяг

інвестицій поступово зростає. Однак не можна не згадати того факту, що Україна все ще знаходиться в переліку країн, які мають найнижчу інвестиційну привабливість.

Ситуація з міжнародними інвестиціями прямо співвідноситься з внутрішньою економічною ситуацією в Україні. Несприятливий інвестиційний клімат в Україні включає в себе адміністративні перешкоди, складну систему ліцензування, високий рівень оподаткування та ін. З огляду на це у світі є більш привабливі для інвесторів країни, ніж Україна.

Україна має створити нормальні умови для інвесторів. Важко робити інвестиційний прогноз, та вже зараз можна говорити про чинники, від яких залежатиме обсяг інвестицій.

Якщо процес реформ буде продовжено, це зможе стати аспектом привабливості для іноземних інвесторів. Спеціальні економічні зони (СЕЗ) - один з інструментів досягнення відкритості економіки України зовнішньому світу і стимулювання міжнародного економічного співробітництва на основі залучення іноземних інвестицій. У сукупності з іншими елементами стратегії економічного розвитку країни СЕЗ можуть забезпечити активізацію підприємницької діяльності, залучення нових технологій, розвитку ринкових методів господарювання, а в остаточному підсумку - збільшення виробництва і постачання високоякісних товарів і послуг як на внутрішній, так і зовнішній ринки. Створення в нас перших СЕЗ принесло досить скромні результати.

У регіонах можна впливати на інвестиційний клімат у рамках повноважень місцевих органів влади. З одного боку, варто формувати більш сприятливі умови для інвестиційної діяльності, додатково заохочувати іноземний бізнес, максимально використовувати місцеві переваги. З іншого боку - варто забезпечувати узгодження економічних інтересів потенційних інвесторів і інтересів регіону.

Для реконструкції і модернізації української промисловості і розвитку вітчизняної економіки необхідні значні кошти. Обмеженість внутрішніх

можливостей робить принципово важливе залучення в Україну іноземних інвестицій.

За роки незалежності всі українські уряди "зазивали" у країну іноземних інвесторів, при цьому так і не зумівши створити прийнятні умови діяльності інвесторів з-за кордону. Позитивні результати, що демонструє українська економіка зараз, можуть залучити ряд інвесторів, однак лише на досить короткий проміжок часу.

В умовах гострого дефіциту власних капіталовкладень Україна належить до країн з високим рівнем попиту на іноземні інвестиції. Стан із залученням в Україну інвестицій до цього часу залишається складним, їх у національній економіці "працює" надзвичайно мало.

Основними причинами стримування надходжень іноземних інвестицій є низький рівень економічного розвитку загалом, слабка законодавча база, зокрема у питаннях захищеності прав власності, високий рівень корупції, здійснення непрямого субсидування галузей, невідшкодування тощо.

Аналіз мотивації іноземних інвесторів для здійснення інвестицій в Україні показує, що стратегічними мотивами є забезпечення потенційних ринків збуту, подолання бар'єрів для імпорту, тобто головними є мотиви збуту.

Що стосується перспектив, то зусилля держави зі створення режиму сприяння іноземним інвестиціям мають бути постійними, розрахованими на довгострокову стратегію розвитку та враховувати зростання конкуренції при залученні іноземного капіталу. Зважаючи на можливість не лише позитивного, а й негативного впливу іноземного інвестування на національну економіку в умовах глобальної залежності, важливо розвивати пропорції внутрішнього і зовнішнього інвестування. Стратегічні напрямки подальшої активізації інвестиційної діяльності в Україні повинні забезпечити створення привабливого інвестиційного клімату і розвиток інфраструктури, необхідної для забезпечення стійкого економічного росту і підвищення життєвого рівня населення. Одними з таких важливих напрямків можна вважати

дерегулювання підприємницької діяльності, лібералізацію ділової активності і створення конкурентного середовища.

Стратегічним напрямком інвестиційної діяльності варто вважати реформування податкової системи - для того, щоб вона забезпечувала достатній обсяг надходжень у бюджети всіх рівнів. Реформа цієї системи повинна бути спрямована на зниження податкового навантаження за рахунок скорочення переліку податків і зборів; розширення бази оподаткування шляхом скасування пільг, що безпосередньо не зв'язані з інноваційною й інвестиційною діяльністю; упровадження механізму декларування податкових пільг суб'єктом-податкоплатником; введення оподаткування нерухомості. Потрібно чітко зрозуміти взаємозв'язок, що поки не буде працювати національний капітал, у першу чергу приватний, ніколи в необхідних обсягах в Україну не прийде іноземний.

Одними з основних факторів розширення масштабів інвестиційної діяльності є стимулювання довгострокового банківського кредитування реального сектора економіки і залучення коштів населення. Рішення цієї задачі вимагає впровадження механізму ефективного захисту прав кредиторів і прозорого порядку реалізації заставного майна, підвищення рівня концентрації банківського капіталу, стимулювання залучення грошових внесків населення, уведення механізму іпотечного кредитування, стимулювання надходження іноземного капіталу в банківську сферу.

Важливим стратегічним напрямком інвестиційної діяльності можна вважати також розвиток фондового ринку. У силу цього необхідно створити умови для підвищення рівня його капіталізації і ліквідності, розширити співробітництво з ОЕСР, Міжнародною організацією комісій з цінних паперів і інших міжнародних організацій з питань уведення міжнародних стандартів розкриття інформації, спростити процедуру проведення розрахунків по угодах з цінними паперами за участю нерезидентів, удосконалити систему обліку, розрахунків і звітності учасників фондового ринку, забезпечити "прозорість" діяльності інститутів спільного

інвестування, розробити механізм страхування учасників цінних паперів. Таким чином, одними з пріоритетних напрямків поліпшення інвестиційного клімату можна назвати розвиток ринку капіталу, і в першу чергу банківського сектора, а також фондового і страхового ринків.

Одним із визначальних чинників створення сприятливого інвестиційного клімату, забезпечення надійної стабілізації економіки та виведення її на траєкторію сталого зростання є комплексне вирішення проблем ринкових реформ. Йдеться про утвердження достатньої критичної маси перетворень, яка має гарантувати у перспективі економічний розвиток на самодостатній ринковій основі.

Для цього необхідно:

По-перше. виправити наявні деформації у відносинах власності, забезпечити на ділі політичну підтримку та надійний державний захист прав приватної власності, інтересів ділових партнерів, інвесторів та кредиторів, підвищення частки приватного та корпоративного секторів у структурі ВВП як мінімум до 75-80%. Особливе значення має Цивільний кодекс, Господарський кодекс, а також удосконалення законодавства про господарські товариства. Треба довести до логічного завершення земельну реформу, утвердити сучасні механізми земельно-орендних та іпотечних відносин в аграрному секторі, а також повноцінного земельного ринку в населених пунктах України. Дуже важливо створити ефективну систему захисту інтелектуальної власності. Доки такої системи не існуватиме, в Україну не надійдуть високі технології, триватиме відтік наукових кадрів, людей інтелектуальної праці. Необхідно здійснити додаткові заходи, спрямовані на стимулювання приватної ініціативи та малого підприємництва, сприяння входженню на ринки нових економічних суб'єктів. Йдеться про: забезпечення надійної правової захищеності підприємницької діяльності, малого та середнього бізнесу; запровадження ефективних інструментів страхування підприємницької діяльності; створення законодавчого поля для іпотечного кредитування, венчурного фінансування та лізингу, а також

заснування за участю держави кредитно-гарантійної установи стимулювання малого підприємництва; спрощення системи оподаткування, обліку та звітності суб'єктів підприємництва; державний захист підприємств та торговців від кримінального рекету і бюрократичного тиску; реалізацію національно-освітньої програми з питань підприємництва

По-друге. Уряд має забезпечити ефективне використання державного майна, земельних, лісових та водних ресурсів, надр, повітряного простору, нерухомості та пакетів акцій, що залишаються у державній власності. Всі ці багатства повинні працювати на економіку, давати прибуток державі. Необхідно посилити контроль над обліком та збереженням державного майна. Слід забезпечити створення на базі державних підприємств, які не підлягають приватизації (крім казенних), державних господарських товариств, передбачивши при цьому можливість залучення ними недержавних інвестицій та менеджменту. Має бути запроваджено виключно конкурсний порядок призначення уповноважених осіб з управління державними корпоративними правами.

По-третє. НБУ та Уряду необхідно реалізувати комплексну програму оздоровлення та зміцнення банківської системи, посилення її надійності, підвищення рівня капіталізації банків, всебічний розвиток спеціалізованих банківських, в т. ч. іпотечних установ, фінансово-інвестиційних інституцій. Особливої уваги потребує забезпечення сталої роботи великих (системних) банків, їх реформування, удосконалення системи нагляду за банківською діяльністю, механізмів залучення коштів іноземних інвесторів у банківську систему країни.

По-четверте. Потрібно забезпечити зміцнення фондового ринку та його інфраструктури, розвиток інститутів спільного інвестування, страхових та пенсійних фондів, вихід України на міжнародні ринки капіталів. У розвитку фондового ринку особливе значення мають його прозорість, підвищення ролі державного регулювання ринку цінних паперів, розвиток нормативно-правової бази, вдосконалення захисту прав інвесторів.

По-п'яте. Політика держави має бути сконцентрована на формуванні в економіці ефективного конкурентного середовища, забезпеченні глибокої лібералізації ринків енергоносіїв та сільгоспсировини, транспортних та комунальних послуг, інших сфер економічної діяльності, виправленні диспропорцій у механізмах ціноутворення, удосконаленні механізмів банкрутства. Особливо важливим є створення рівних умов діяльності для підприємств і організацій незалежно від їх форми власності та походження капіталу. Держава як власник майна повинна бути рівною у правах з приватним власником. Вимагають скасування і невиправдані пільги підприємствам з іноземними інвестиціями, наявність яких обмежує конкурентне середовище. Одним із визначальних чинників створення сприятливого інвестиційного клімату, забезпечення надійної стабілізації економіки та виведення її на траєкторію сталого зростання є комплексне вирішення проблем ринкових реформ. Йдеться про утвердження достатньої критичної маси перетворень, яка має гарантувати у перспективі економічний розвиток на самодостатній ринковій основі.

По-шосте. Особливої уваги потребує проблема кадрового забезпечення ринкових перетворень. Її вирішення має набути більш цілеспрямованого характеру, поставлено в ранг офіційної державної політики. Завдання полягає в тому, щоб протягом короткого часу забезпечити перепідготовку великої кількості фахівців, які отримали у попередні роки вищу та середню спеціальну освіту, з метою кращої їх адаптації до процесів, що набувають розвитку в Україні. Першочергове значення у цьому має відповідна перепідготовка фахівців з економічних спеціальностей, фінансів, менеджменту та бухгалтерського обліку.

Вирішальним фактором у визначенні правильної стратегії інвестиційної діяльності є ведуча роль держави, спрямована, насамперед, на усунення структурних деформацій в економіці. З цією метою будуть відбуватися зміни в структурі капітальних вкладень шляхом забезпечення державної підтримки виробництва високотехнологічної продукції і розвитку

малого і середнього бізнесу за рахунок відшкодування з державного бюджету частини ставок по банківських кредитах; розширення прав суб'єктів господарської діяльності по формуванню і використанню власних амортизаційних коштів; напрямку державних інвестицій на поповнення, (відновлення) основних фондів пріоритетних галузей економіки, а також упровадження ресурсо - та енергозберігаючих техніки і технологій; інноваційного інвестування підприємств за рахунок коштів, одержуваних від приватизації об'єктів державної власності.

Розвиток міжрегіонального співробітництва - один зі шляхів до міжнародного безпечного і стабільного економічного розвитку, зміцненню державності.

До того ж, міжнародне співробітництво - один з реальних шляхів залучення значних інвестиційних ресурсів в економіку держав, і при цьому закриває ту нішу інвестиційного ринку, що не цікава національними і регіональним інвестиційним інститутами - ніша малих проектів.

Не враховувати процеси глобалізації, що відбуваються, розвивати регіональні економіки поза основними тенденціями розвитку світової економіки - значить залишитися на задвірках інвестиційної світової імперії.

Головна задача для економіки України - не доганяти світове співтовариство, а виробити на основі аналізу існуючого положення випереджальні рішення і встати в джерел системою глобалізації й упорядкування інвестиційних відносин, регулювання інвестиційного ринку

Використана література:

1. Конституція України. // Відомості Верховної Ради України. - 1996.- №30.- С.141.
2. Цивільний кодекс України // Верховна Рада України; Кодекс України, Закон, Кодекс від 16.01.2003 № 435-IV
3. Господарський кодекс України // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2003, N 18, N 19-20, N 21-22, ст.144 (Із змінами, внесеними згідно із Законами N 3541-IV від 15.03.2006, ВВР, 2006, N 35, ст.296).
4. Кримінальний кодекс України \\ Відомості Верховної Ради України. – 2001. № 25 – 26.- Ст. 131.
5. Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» Верховна Рада України; Закон від 23.02.2006 № 3480-IV (редакція від 23.02.2006)
6. Закон України «Про інвестиційну діяльність» Верховна Рада України; Закон від 18.09.1991 № 1560-XII (остання редакція від 01.01.2008)
7. Закон України «Про господарські товариства» Верховна Рада України; Закон від 19.09.1991 № 1576-XII (остання редакція від 20.06.2007)
8. Закон України «Про промислово-фінансові групи в Україні» Верховна Рада України; Закон від 21.11.1995 № 437/95-ВР (остання редакція від 06.01.2004)
8. Закон України «Про режим іноземного інвестування» Верховна Рада України; Закон від 19.03.1996 № 93/96-ВР (остання редакція від 11.06.2003)
9. Закон України “Про інноваційну діяльність” Верховна Рада України; Закон від 04.07.2002 № 40-IV (остання редакція від 31.03.2005)
- 10.Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» Верховна Рада УРСР; Закон від 16.04.1991 № 959-XII (остання редакція від 25.04.2008)

11. Закон України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» Верховна Рада України; Закон від 13.10.1992 № 2673-ХІІ (остання редакція від 17.02.2006)
12. Закон України «Про операції з давальницькою сировиною в зовнішньоекономічних відносинах» Верховна Рада України; Закон від 15.09.1995 № 327/95-ВР (остання редакція від 04.06.2008)
13. Постанова Кабінету Міністрів України «Про порядок видачі, обліку і погашення векселів, виданих під час ввезення в Україну майна як внеску іноземного інвестора до статутного фонду підприємства з іноземними інвестиціями, а також за договорами (контрактами) про спільну інвестиційну діяльність, та сплати ввізного мита у разі відчуження цього майна» Кабінет Міністрів України; Постанова від 07.08.1996 № 937
14. Безпалій Ю. Особливості проведення експортних операцій на підставі договорів комісії // Галицькі контракти. – 2001.- №16.- 36 с.
15. Балабанов И. Т. Анализ и планирование финансов хозяйственного субъекта. – М.: Финансы и статистика, 1998. – 112 с.
16. Бондарев Тимур - Іноземні інвестиції в Україні – законодавче регулювання // Юридичний журнал Юстиніан. – 2004. - №20(32). -45 с.
17. Вінник О. М. Інвестиційне право: Навчальний посібник. - К.: Атіка, 2002. – 350 с.
18. Вишняков А. К. Регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні: Навчальний посібник. – Х.: ТОВ «Одисей», 2005. -415 с.
19. Віноградова Г. – Іноземне позикове інвестування в Україні: стан і перспективи розвитку законодавчого регулювання // Право України. – 2000. №1.-35 с.
20. Василенко Ю. Моделювання імпорту в Україну товарів із країн торговельних партнерів // Василенко Ю.// Вісник НБУ.-2001, №6.- 47 с.
21. Василенко Ю. Наслідки девальвації для ефективності експорту // Вісник НБУ.- 2001.- №2.- 38 с.

- 22.В. Потапенко. Инновационное надувательство. Государство вновь пытается обмануть инвесторов // Юридична практика. -№ 52, 2001.- 75 с.
- 23.Васковский С., Сюй Линьши. Создание китайской производственной территории и торгового комплекса в СЭЗ “Донецк” // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект. - Сборник научных трудов. Часть 1. Донецк: ДонНУ, 2001, с.256
- 24.Виноградова Г. Іноземне позикове інвестування в Україні: стан і перспективи розвитку законодавчого регулювання // Право України.- 2000.-№1.- 58 с.
- 25.Гуткевич С.О. – Інвестування: теорія і практика: Навч. Посіб. – К: 2006- 245 с.
- 26.Гоптаренко Юлія - Правові засади побудови інноваційно-інвестиційної моделі в Україні // Юридичний журнал Юстиніан. – №6/2004.- 78 с.
- 27.Дзера О.В. Зобов'язальне право: навч.посібник – К: Юрінком інтер.- 1998. – 409 с.
- 28.Дідківський М.І. – Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: Навч.посіб.-К: Знання, 2006. – 310 с.
- 29.Дозорець Ольга - Деякі практичні аспекти здійснення іноземного інвестування в Україні // Юридичний журнал Юстиніан. – 2004. - №20(32).- 45 с.
- 30.Іщенко Г. - Відкриття інвестиційної мапи транспорту і зв'язку //“Урядовий кур'єр” – 2006. - № 3.- 46 с.
- 31.Івахненко В.М., Горбатов М.І., Львовчкін В.С. Економічний аналіз. – Київ, КНЕУ, 1999. – 176 с.
- 32.Іващенко М.І., Болюх М.А. Економічний аналіз господарської діяльності. – К.: ЗАТ “Нічлава”, 1999. –215 с.

- 33.Ільницький Д. Ціноутворення у ЗЕД: Практичні рекомендації: імпорт, експорт товарів: визначення митної вартості залежно від умов поставки // Бізнес – 2001.- №34-75с.
- 34.Коломацька С.П. – Зовнішньоекономічна діяльність в Україні: правове регулювання та гарантії здійснення. Навчальний посібник. – К.: ВД Професіонал, 2004 – 218 с.
- 35.КравченкоЛ., Шапошніков О. Валютне регулювання і валютний контроль В Україні: Навч. посіб. – К:КНТЕУ-2001.367с.
- 36.Козлов С. - Інвестиційна парадигма української економіки, або як звабити капітал на законних підставах // Юридичний журнал Юстиніан. – 2004. - №20(32). 356 с.
- 37.Ковальов В.В Финансовий анализ. М.: Финанси и статистика, – 1999. – 386 с.
- 38.Коробов М.Я. Фінансово–економічний аналіз діяльності підприємств: Навч. посібник. – К.: т – во “Знання”, КОО, 2000. – 378с.
- 39.Конченко К.О. Основні напрями стимулювання ефективної структури експорту // Фінансова консультація. - 2000.- №39-40 – 98 с.
- 40.Ковальов С. Більше, краще, активніше: Огляд зовнішньої торгівлі України в 2000 р. // Митна газета. – 2001 р. - №14. – 35 с.
- 41.Кибенко Е. Международно-правовые аспекты регулирования иностранных инвестиций в Украине // Предпринимательство, хозяйство и право.-2000.-№5 47 с.
- 42.Лісніченко С.М. Деякі аспекти застосування податку на добавлену вартість при оподаткуванні іноземних інвестицій в Україні //Науковий вісник Чернівецького університету.- Випуск 4-5.- Правознавство. Збірник наукових праць.- Чернівці: ЧДУ, - 1996.- 284 с.
- 43.Лісніченко С.М. Фінансово- правові гарантії захисту майнових прав іноземних інвесторів в українських комерційних банках // “Віче”/10 (79).- 1998.- 124 с.

- 44.Лісніченко С.М. Застосування податку на добавлену вартість при оподаткуванні іноземних інвесторів в Україні// "Право України".-1998.- №12.- 51 с.
- 45.Лісніченко С.М. Проблема фінансово-правових гарантій захисту майнових прав іноземних інвесторів в українських комерційних банках//Зовнішня торгівля, Всеукраїнський економічний журнал.- 1998.- № 1.- 100 с.
- 46.Лісніченко С.М. Деякі проблеми використання векселя при оформленні фінансових зобов'язань суб'єктів підприємницької діяльності //Правові проблеми фінансового права.- Міжнародна наукова конференція.- Чернівецький держуніверситет.- Випуск 2 - Чернівці: Рута,- 1996.- 268 с.
- 47.Лісніченко С.М. Фінанси для доріг, порівняльний аналіз фінансування автодорожнього будівництва в Україні та закордоном// “Компаньон” .- 1999.-№ 4(104).- 34 с.
- 48.Міщенко Іван - Оксамитова революція в юриспруденції. Визначення підсудності в справах з іноземним елементом господарськими судами України // Юридичний журнал Юстініан. – №4/2004.- 56 с.
- 49.Макогон Ю.В., Ляшенко В.И., Третьяков С.В., Сюй Линьши. Региональные экономические связи и свободные экономические зоны // Учебное пособие, Донецк: ДонГУ, 1999 - 197с.
- 50.Макогон Ю., Сюй Линьши, Ван Шугуй. Китай-Украина: перспективы развития внешних экономических связей // Донецк-Тэйюань, 2000- 64с
- 51.Мельничук Г.М. Анализ хозяйственной деятельности в промышленности. –К.: Выща школа, 1990. – 318 с.
- 52.Мец В.О. економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства. – Київ, КНЕУ,1999. – 132с.
- 53.Мних Є.В., Буряк П.Ю. Економічний аналіз на промисловому підприємстві. - Львів.: Світ, 1998.- 154 с.

- 54.Паламарук В.О., Семерак О.С. Фінансово-економічна і правова основа іноземних інвестицій // Фінанси України.-2000.-№6- 45 с.
- 55.Правове регулювання залучення іноземних інвестицій // Фондовый рынок.-2001.-№19- 134 с.
- 56.Питання Палати незалежних експертів з питань іноземних інвестицій: Указ Президента України від 4 листопада 2000р.№1208 // Офіційний вісник України.-2000.-№45 – 45 с.
- 57.Петрова В.Ф. Оценка инвестиционных проектов в промышленности // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна // Економічна серія. – Вип. 565. - Харків 2002. – 206 с.
- 58.Петрова В.Ф. Региональная экономическая политика привлечения инвестиций // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна // Економічна серія. – Вип.578. – 2002. – 147 с.
- 59.Петрова В.Ф. Теоретические основы инвестиционной привлекательности и пути ее совершенствования. // Научно-технический сборник “Коммунальное хозяйство городов” // Серия: Экономические науки. – Киев “Техника” – Вып. 50. – 2003. – 117 с.
- 60.Петрова В.Ф. Формирование имитационной модели управления производственными процессами на уровне жилищно-коммунального предприятия (в соавторстве). // Научно-технический сборник “Коммунальное хозяйство городов” // Серия: Экономические науки и архитектура. – Киев “Техника” – Вып. 53. – 2003. – 247 с.
- 61.Петрова В.Ф. Усовершенствование управления использованием инвестиционного потенциала на промышленных предприятиях // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна // Економічна серія. – Вип. 612. - Харків 2003. – 81 с.
- 62.Процик Л., Сюй Линьши. Основные направления перестройки управления китайскими предприятиями в условиях перехода к рынку (пример для Украины) // Вісник Тернопільської Академії народного господарства: науковий журнал Спеціальний випуск № 1/1997, с.159

- 63.Петрова В.Ф. Роль инвестиционных проектов в формировании инвестиционной стратегии предприятий. // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна // Економічна серія. – Вип. 613. - Харків 2003. – 110 с.
- 64.Поддєрьогін А. М. та інші. Фінанси підприємств. Підручник – К.: КНЕУ – 1999 – 343 с.
- 65.Раевський В.А. Анализ финансово-хозяйственной деятельности предприятий.-М.: Финансы и статистика, 1998- 124 с.
- 66.Саврук Софія - Окремі аспекти законодавчого регулювання набуття права власності на землю іноземним юридичними особами // Юридичний журнал Юстиніан - №4/2007 – 145 с.
- 67.Сюй Линьши. Модель производственных свободных экономических зон (на базе Кураховской ГРЭС и китайских партнеров из провинции Гуандун) //Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект. - Сборник научных трудов. Донецк: ДонГУ, 1998- 186 с.
- 68.Стратегія економічного розвитку України: Наук. Зб.-Вип.5/ Відп. ред. О.П.Степанов. К.: КНЕУ, 2001.-334 с.
- 69.Сюй Линьши. Создание малых совместных моделей СЭЗ Донецкой области и провинций Гуандун и Шандун Китая // Вісник Донецького університету - Серія В Економіка і право: науковий журнал.1/1999 – 41 с.
- 70.Сюй Линьши. Создание модели малой китайской зоны в Донецкой области совместно с китайскими провинциями //Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект. - Сборник научных трудов – часть вторая. Донецк: ДонГУ, 1999- 111 с.
- 71.Сюй Линьши. Свободные экономические зоны – одно из направлений внешнеэкономического сотрудничества // Стратегия управления социально-экономическим развитием региона на период до 2010 года

- (Донецкая область-2010). – Материалы секции “Пути совершенствования внешнеэкономической деятельности” региональной научно-практической конференции – том 2, Донецк 1999- 68 с.
- 72.Сюй Линьши. Особенности привлечения иностранных инвестиций в свободные экономические зоны //Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект. - Сборник научных трудов. Донецк: ДонГУ, 2000 – 194 с.
- 73.Саниахметова Н. А. Господарське право: Учбовий посібник. – Х.: «Одисей», 2005. – 345 с.
- 74.Серемак О. – Правове регулювання іноземних інвестицій у спеціальних (вільних) економічних зонах // Право України. – 2000. - № 10. – 76 с.
- 75.Сташевський С. – Надра – наше багатство // "Урядовий кур'єр" - №4/2006.- 56 с.
- 76.Саврук Софія - Окремі аспекти законодавчого регулювання набуття права власності на землю іноземним юридичними особами // Юридичний журнал Юстиніан - №4/2007- 87 с.
- 77.Семерак О. Державно-правові гарантії захисту іноземних інвестицій // Право України-2001.- №5.- 56 с.
- 78.Семерак О. Правове регулювання іноземних інвестицій у спеціальних (вільних) економічних зонах // Право України.-2000.-№10.-76 с.
- 79.Соболева-Терещенко О.А. Комплексна оцінка експорту товарів. Економіка. Фінанси. Право. – 2001. - №2. – 85 с.
- 80.Совершенствование правового регулирования инвестиционной деятельности в Украине // Підприємництво, господарство і право.- 2001.-№10.- 47 с.
- 81.Ступак О.П. Спільне підприємництво України в регіональному розрізі // Фінансова консультація., 2000, - №43-44.- 35 с.

- 82.Цай. Т.М. и др. Конкуренция и управление рисками на предприятиях в условиях рынка. / Т.Н. Цай, М. Аланс. 1997- 127 с.
- 83.Шумський П., Табалюк Г. – Форми захисту інтересів інвесторів // Право України. – 2000. - № 7- 67 с.
- 84.Шеремет А. Д., Сайфулин Р. С. Финансы предприятия: Учебник – М.: ИНФА – М. – 1998 – 343 с.
- 85.Шумський П., Табалюк Г. Форми захисту інтересів інвесторів // Право України.-2000.-№7- 54 с.
- 86.Шишка Р. Б. Інвестиційне право України: Учбовий посібник. – Х.: «Еспада», 2001.- 345 с.
- 87.Щековский Є.Б. Оновлення промислово-виробничих основних фондів за рахунок іноземних інвестицій // Економіка України, 1999 – №3. -41с.
- 88.Щукін Б.М. Інвестування –курс лекцій: Київ: МАУП – 2004.- 245 с.